

પ્રસ્તાવના.

કુનીઆમાં કેટલાક લોકો હાલના વખતમાં મુઘરેલ મત-
માં બળી જઈ સાધારણ ઇંગ્રેજી અભ્યાસ કરી પોતાના
ધર્મને ત્યાગ કરી આપેછે અને તદ્દન અસ્તાનપણામાં લો-
બાઈ જઈ મુર્તિપુજન નહિં કરવું તેમ મુર્તિ દરીસણ પણ
નહીં કરવાં એવું સિદ્ધ કરી રાખી પોતાનો અમુલ્ય મનુષ્ય
જન્મ બર્થ ગમાવેછે પણ વિચાર નથી કરતા કે મુર્તિ
પુજન કરવું અવશ્ય છે અને તે અનાદિકાળથીજ પ્રસારક
છે. તે નહીં મુકી આપવું જોઈએ. જો મુકી આપીએ તો
પરમેશ્વરના ગુન્હેગાર એમજ નીચમ વીરૂદ્ધ વર્તી. કહેવા-
ઈએ એમ સર્વ મનુષ્યે જાણવું અગત્યનું છે.

ઉપરની ખામતના મુખ્યત્વ આધારે નવિન નાટક રચ-
વા અમારો ઘણો હર્ષ હોવાથી આ નાટકરૂપ પુસ્તક મૂળ
એજ ધોરણ ઉપર રચવામાં આનું છે.

નામ પાડવાનું કારણ—મુઘમત ખંડન એટલે મુર્ખ
યા ભોળા લોકોના વ્રથા મતનું ખંડન અર્થાત મુઘમતથી
વીદ્વાનોની પંક્તીમાં પરિણામે શું ફળ મળશે તેનો વિચાર.

વાંચનાર સાહેબોને વિનંતી કે આ નાટક રચવામાં અ-
મારી ટુંકી પુનઃ ક્રમ અક્ષર અને અસ્તાનતા, અવિદ્વતા
તથા નાની ઉંમર ઉપર ખ્યાલ રાખતાં કુંઠપણ ભુલ ચુક
યા હરતદોષ બતીરીકતા માટે દરમુજર કરતાં ફક્ત ગુણ
ગ્રહણ કરશે એમ આશા રાખીએ છીએ એજ વિનંતી.

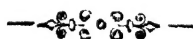
મુ. રાધનપુર	}	રચનાર
મીતી માગસીર વદીર		કટુકમતી ગરૂછે શાહાજીજી વિનયચંદ
સંવત ૧૯૪૩	}	વ્રધ ધનજીજી તથા ઇચ્છારામ ભાઈચંદ,
		ભાજક.

નાટકમાં આવેલાં પાત્રો.

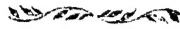
સ્થળ મોહનપુરી નગરી.

અંક ૧ લો.

- ૧ મુત્રધાર..... એક નાટકાચાર્ય.
૨ વિદુષક..... એક મશ્કરો.
૩ પરમાનંદ..... એક ભક્ત આત્મધ્યાની.
૪ મંદમતી..... એક બ્રાહ્મણ વૈશ્ણવપંથી.
૫ મદોન્મતી..... એક નાગર મુધારાપંથી.
૬ ચમરખાં..... એક સીપાઈ મુસલમાન,
૭ કચનણુ..... ચમરખાંની ઝોરત.
૮ જયદત્ત..... એક આવક જૈનધર્મિ.
૯ રતનવતી .. જયદત્તની સ્ત્રી.
૧૦ વુલ્લયમ..... એક કૃષ્ણ પાદરી.
એ વીગેરે કેટલાક સદ્ગ્રહસ્થો તથા સભાન નોનો દેખાવ.

અર્પણ પત્રિકા.

સર્વ ગુણસંપન્ન પર્મદયાળ અત્યંત કૃપાવાન તિર્થંકર
શાહજી માહારાજ ધનજી રૂપચંદજી.

અમારા ઉપર આપનો મુળથી અત્યંત ભાવ,
પ્રીયપાત્રું અને ઉદાર દીલ હોવાથી આપ સુ-
નીતીવાન અને આપનું વિચક્ષણપણું જાણી આ
એક સાધારણ રીતે અમારી બાળકીડા માફક બ-
નાવેલ આ લઘુ ગ્રંથ આપની ક્ષમાકૃષ્ટી જોઈ
અતી નમ્રતા અને વિનય સહીત આપને અર્પણ કે
રીએ છીએ; માટે આપ આ નાટકમાં અમારી કંઈ
પણ મુલત્યુક ઉપર ખ્યાલ ન રાખતાં સ્વીકારશો એ
મ સંપૂર્ણ આશા ધરાવીએ છીએ, એજ વિનંતી.

રચનાર.

હું આપનો હુમેશનો તામેદાર શ્રીધર

વીનયચંદ વ્રથ ધનજી તથા

શેવક હચ્છારામ ભાઈચંદ ભોજક.

સુ. રાધનપ્ર.

दोहरो.

लविंग मध्य पुनि पांन सिव, अरू जाय को अंत;
चंद ईद आगंत सो, बरन नांम कवि कहंत. १

મુગ્ધ મત્ત खंडन नाटक.

અંક ૧ લો.

મોહનપુરી નગરી.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ નાટકશાળા.

An Amusement.

સુત્રધાર, વિદુષક, અને ઓતાળનો.

મંગળાચરણ.

શાર્દૂલ નિકીડિત વૃત્ત. તથા દોહરો.

નિરંકાર વિપુલા ધરન, અજર અમર અવિનાશ;

જ્ય જ્ય અખિલ બ્રહ્માંડ પત, જ્ય સુખનિલય પ્રકાશ. ૧

— ❦ —

શ્રી શ્રી શ્રી અવિનાશ હજ નમિએ કૃષ્ણ સંહારણે,

પ્રારંભ્યે લધુ ગ્રંથ આ સુજન સૌ ધર્માત્મને કારણે;

વાણી વાક્ય સુધારસાદિક ગુણાશાહીત ગ્રંથોગ્યતા,

જે જે હજ મહીશ દૈવ અમને આપો અતારોગ્યતા. ૧

ભૂ આકાશ ગ્રહો રવી દધિ સસી પ્હાડો મનુષ્યો મળી,

ઈત્યાદીક પદાર્થ સર્વ વિધનો માત્રીક છે તું વળી;

શક્તી તૂજ અથાગ દીધે વૃત્તિથી પ્હોચે ન સીતોગ્યતા,

જે જે હજ મહીશ દૈવ અમને આપો અતારોગ્યતા. ૨

છે કદમતિ ગચ્છ ચ્વચ્છ ગણિને સ્થાને નિવાસંપદા,

કૃત્ત વલ્લભિકા પુરે નિવસતં જૈનંય ધર્મ સદા;

મૂગ્ધ મત્ત સુનામ ગ્રંથ વિવિધં વર્ણ્ય સંયોગ્યતા,

જે જે હજ મહીશ દૈવ અમને આપો અતારોગ્યતા. ૩

શત્રુ મીત સમાન સર્વ જનને ચાહો સદા પ્રીતથી,
 એવા હે જગનાથ હજી સુબુદ્ધિ આપો અતી હીતથી;
 સ્વલ્પ મત્ત મિલાવિને યુગમયે કીધીજ મનોગ્યતા,
 જે જે હજી મહીશ દેવ અમને આપો અતારોગ્યતા. ૪

સુતધાર—(મંગળાચાર્ણ થઈ ગયા પછી) પ્રીય સન્નનો! આ
 અપૂર્વ રંગ ભુમિકાની અંદર આપ સુત પ્રીય આર્યસ્વ-
 દેશ બંધુએને દેખી હું મારા ખરા અંતઃકરણથી બેહદ
 ખુશી થયો છું અને આ વસ્ત્રે આ રથને આપ કદરદા-
 નેને તરૂં આપવાનું ફક્ત એટલુંજ કારણ કે હું આ
 વસ્ત્રે (મુગ્ધમત્તઅંડન) એ નામનું નાટક ભજવી બતાવ-
 વાનો છું. જેની અંદર પ્રથમ અંકમાં એક વિદ્વાન જૈન
 મતિ સાથે એક વૈષ્ણવી સાધુ તથા એક બ્રાહ્મણ. અને
 એક મુસલમાન સીપાઈ, એવાએ આવી પોતપોતાના
 ધર્મ વાંચે વૃથા વાદ ચલાવી વીદ્વાન જૈનમતિને ગભ-
 રાવે છે. અને સૌ સૌની બુદ્ધિ અનુસાર ટુંક હકીકતથી
 બાબણો કરતાં પરીણામે જૈનમતિ તે સઘળાને ગભરાવી
 નસાડી આપે છે વીગેરે કેટલોક રમુજ દેખાવ ભજવી
 બતાવવામાં આવશે.

બાદ બીજા અંકમાં પ્રથમ અંકમાં આવી ગએલા લો-
 કોની સભા થાય છે તે જોવાને કેટલાક વિદ્વાન અહરૂંઓ
 આવી બેસે છે, તેથી પોતાની ઉબતી થવા માટે એક વી-
 આત્ર દેખાવનું સુધારામત વિષે એટલે હથેર સીવાએ કોઈ
 દેવી દેવને ન માનવાના સંબંધમાં મદોનમતી નામનો નાગર
 તથા એક ક્રીશ્ચન જીયા સ્વરથી બાબણો કરે છે તે સાંભળી
 સઘળાં મનુષ્યો સ્તબ્ધ બની જાય છે; પરંતુ જૈનમતી વી-
 દ્વાન પુરૂષ એ નાગર તથા ક્રીશ્ચનના કરેલા બાબણ વાંચે કે
 કેટલીક હકીકત બતાવી પોતાનો મત સ્થાપીત કરી આપે

મુગ્ધ મત્ત खंडन नाटक

सरस्वती प्रवेश.

સર્વપાત્રો—

મંગળા ચરણ.

વસંતતિલકા વૃત્ત.

અષ્ટાતણી તુમધિયા જીગમાં પ્રકાશી,
શક્તી સહાય કરજો નવ યાય હાંથી;
પૂત્રો પ્રતે તુમ મળા કરવાને આબ્યાં,
જે જે જગત જનુની જીગમાં સુહાબ્યાં. ૧
રંભા થકી બહુ વિધે તનમાં પ્રકાસો,
દૈવી દયાળ મુખમાં કરજોજ વાસો;
છહવાગ્રમાં અમિતને ધરવાને લાબ્યાં,
જે જે જગત જનુની જીગમાં સુહાબ્યાં. ૨

—ૐૐૐ—

દૈવીસ્તુતિ.

કૃપા કરો ભગવાન પ્રભુજી કૃપા કરો ભગવાન. ઐ દેશી,
હો તુમે દિનદયાળ જનુની હો તુમે દિનદયાળ;
વિધન હરો તત્કાળ, જનુની હો તુમે. ઐ ટેક.
કુંજ વિષેએ ઉત્પત્તી જેની તાસસુતા તુમે બાળ, જનુની૦૧
અમમ અગોચર તુજ ગતી ત્યારો કાળહરણ મહા કાળ, જનુની૦૨
ભક્ત ઉધારણ જગમુખ કારણ કાપો મોહની જાળ, જનુની૦૩
નાટ્યારંભો વિવિધ પ્રકારે અક્ષરદ્રાદિક તાળ, જનુની૦૪
સુખ સદનમાં વાસ તુમારો કૃષ્ટ કર્યાં વિચરાળ, જનુની૦૫
દૈવિ દયાળી હો અક્ષાણી ધરું નૈવેદનો યાળ, જનુની૦૬
ધનુ પ્રભાથી વત્ક અનુપમ કુંજર ગતિ વીશાળ, જનુની૦૭
હંસ તહની ચતુર ભુજળી ક્રિકરપર કુરણાળ, જનુની૦૮

પુસ્તક પૂર્ણાદિક જે આપુષ ગ્રંથોં તુમોંએ કૃપાળ, જનુની૦૯
 વદન વિલોકી માણ તહારું કજનો પોર્યો કાળ, જનુની૦૧૦
 રવલપ મતિથી ગ્રંથ બનાવ્યો પાત્ર કરો વાચાળ, જનુની૦૧૧
 હંસારિઠ યજ્ઞને આત્ર્યાં શોહે અયાગ મરાળ, જનુની૦૧૨
 આદ્યશક્તિ તને વિષ્ણે વખાણી અમર રહી ચીરકાળ, જનુની૦૧૩
 પાત્રો સર્વે અરજ કરેછે શુભગુણે શાભીત બાળ, જનુની૦૧૪
 પ્રથમ પ્રવેશે માત પધાર્યાં જે જે જગત દયાળ, જનુની૦૧૫

સર્વપાત્રો—(મંગળાચલું યજ્ઞ રહ્યા પછી) હે! જગત જનુની
 આ અપૂર્વ ભુમીકાને વિષે આપનું આગમન જાણી
 અમે અત્યંત કૃતાર્થ થયા છીએ તેમજ અમારું ભાગ્યો-
 દય વૃદ્ધી પામ્યું બાપેછે માટે આપ આ અમારા નાટ્ય
 પ્રત્યે વિદ્ય નીવારણ કરો પુત્ર: સર્વ પાત્રોને સભ્યતા પૂ-
 ર્વક અચળ સુખ બક્ષી ગમન કરશે એમ વિનંતી છે.

દેવી—હે! આર્ય પુત્રો, આ તમારી નાટ્યભૂમીનું સ્થાન વિ-
 લોકી હું અત્યંત કૃપાવન યજ્ઞ કહુંછું કે તમારી જીહવા-
 ગ્રમાં માહારો નિવાસ થશે તથાસ્તુ. (એટલું કહી દેવિ
 ગમન કરેછે પશ્ચાત પડદો પડેછે)

છે તેથી સર્વ લોકો ઘણા ખુશ થઈ સાબાશીની તાળીયો પાડેછે, સભામાં દાખલ થએલા લોકો ગમન કરેછે. એ વી-
ગેરે બનાવ બજવી બતાવવામાં આવશે.

માટે સર્વ સાહેબાએ શાન્ત મનથી આદ્યંત સુધી જોઈ
હમારો કંઈપણ થતી ખામી વિશે અમને માફી આપશે
એમ આશા છે.

વીદુષક—(એકદમ આવીને) ચુપ: ચુપ: ચુપ:

સુત્રધાર—અરે ચુપ: કેમ બાઈ?

વીદુષક—બોલવાના નેમ (તીવ્રમ) બાઈ.

સુત્ર—નેમ છે તારે બોલેછે કેમ?

વીદુ—કેમ તાઈ માયું ફોડવાને એમ.

સુત્ર—અહ્યા પ્રથમ આ અમારી અપૂર્વ બુમીકાને વિશે
આવાગમન કરી અપશુકન કરવા એ સાઈ નથી.

વીદુ—જુઓ ગુંણના બાઈ દોષ, હલટો હું અહીં આવ્યો
તારેજ સર્વ લોકોનાં મનરંજન થયાં અને થશે મારા
ગયાબાદ તમે અહીં ફોકટ બકવા કર્યાં કરશો તે કોઈને
પસંદ આવવાનું નથી. તો મારા આઆર્યા અપશુકન
થયા એમ હું જાણતો નથી.

સુત્ર—તું જાણતો નથી તારે તારો બાપ જાણેછે? મેત્રીય
એક રહકડ તો ગોડોબડાં દસ ખાઈ જઈશ.

વીદુ—વાહ! વાહ! દસ શું પચાસ ખાઈ જઈ જો ફોંખડાં
ખવાડતો હોમતો. અને તું મારો બાપ જાણે એમ કહે
છે તે ઠીક પણ મારો બાપ જાણતા હોય તો શું જોઈ-
એ. મારા બાપને ગુજરીગએ આજ સાડીઓગણબાર
હજાર વરસ થયાં જો કપી જીવતા હતા તો આંખો ઉ-
ઘાડીને જોતા કે મારો પુત્ર ચોરંજીવી કેવો હુંથીયાર,
આજાક, બાહોશ, કાપેલ, વીદવાન અને તિવ્રશુદોવાન

વીચક્ષણ છે. તેથી આજ કેટલી સાબાશી મળતી. સા-
બાશ છે આ મુછાળા ફકડલાલ બાપસાહેબને.

સુત્ર૦—અરે મંદ ! પોતેપોતાને હાથે સાબાશી કરીએ એમાં થું
વાળું જ્યારે કોઈ આવીને વખાણ કરે ત્યારે સાબાશી
કહેવાય. માટે તુંતો મંદમતિ છે.

વિદુ૦—અરે મફટ મંદ કેમ કહેછે? હું મંદ તો તું નંદ, સાથે
સાથું નહીં બોલે તો હમણાં કરીસ ફંદ. ઠીક જવાબ
મળ્યો ખરા?

સુત્ર૦—અરે આવી રીતે વધારે આગલાવેડા કરેછે એ હું
દુરસ્ત ધારતો નથી અને મફટ કહેછે તેતો વાંદરો ક-
હેવાય માટે વિચાર કરીને બોલજે નહીં તો ઇજ્જત યુ-
માવીને જામશ.

વિદુ૦—વાહ ચાર ઠીક સંભાળું. અમારે આજરે દસ પંદર જા-
કડા ઇજ્જત ભિળી કરી રાખેલી હતી, પણ ભુખે મરતાં
મારા વડીલોએ આપણા ગામના ફાફળશા શેઠને ઘેર
ચાર ગાજરમાં ગીરવી મુકેલછે માટે આજ જામને
જોડાવી આવું.

સુત્ર૦—ત્યારે તો તમારે ઘેર સર્વ ગાજરથીજ પેટ ભરી દીવસો
નિર્ગમન કરતા હશે કેમ?

વિદુ૦—અરે ચાર અમિતો ખાઈએ પણ તારી મરજી હોય તો
તને પણ એક લાવી આવું.

સુત્ર૦—ચુપ: કર ! હવે આવું બેઅદબી ભાષણ બંધ કર !
અમારો અમુલ્ય વસ્ત્ર રોકે છે. ગાજરનો ગર્ભિત અર્થ
થું થાયછે તે તું જાણેછે ?

વિદુ૦—હું તો બધુંએ જાણું છું કેમકે હું બાર વર્સ લગી રામ-
ચંદ્રની પેઠે વનવાસમાં રાજબ નામના જનવરોની સેવ-
ના કરવા સમાગમમાં રહેલો છું તેથી સર્વ કળા સંપાદન

કરીછે. પણ હું ધારું કે તુ બરાબર વાકેફ નહિ હોય.
કહેવત છે કે 'કાગડો હંસની ગતિમાં શું જાણે,' માટે
તું જાનને જીવણી માંડીને પુછીઆવ કેમકે તે જાણેછે.

સુત્ર૦—અહ્યા ડાંડ ડાંઘાઈ કરવા માંડી કે શું ?

વિદુ૦—મેં ડાંડ તો તું બાંડ. ઝોર નવા ઘઘરા પેનાકે કરે
મેરી રાંડ. કેમ હવે બોલશે !

સુત્ર૦—અહ્યા હવે નહીં બોલું બાપજી પણ તું મુસલમાની
લવજા ક્યાંયી સીખી આઓછે ? અને તે ક્યાં ક્યારે શીખ્યો ?

વિદુ૦—યાર એતો મારા દોસ્તો મુસલમાન હતા તેમના સમા-
ગમથી સીખ્યોછું તે પંદરોતરા કાળમાં હૈદરાબાદમાં સી-
ખ્યો હતો. માટે તારે પણ સીખવું હોય તો અત્યારેજ
તને સીખવી પુરો કરી નાખું.

સુત્ર૦—મુરખ મારે પુરો તો થાવું નથી પણ તારા દોસ્તો કોણ
હતા તેમનાં નામ તો કહે ?

વિદુ૦—કહું પણ તું સમજી નહીં શકે કેમકે મારા દોસ્તોનાં
નામ ઘણાં અઘરાં છે ખરે ! મીત્ર છે તો કહું સાંભ-
ળ ? ગુરખાં, જમાલખાં, લકડખાં, ફકડખાં, છકડ-
ખાં, મકડખાં, અકડખાં, ચકડખાં, અટુમીયાં, ચટુ-
મીયાં, ખટુમીયાં, લટુમીયાં, બટુમીયાં, ઘટુમીયાં,
ટટુમીયાં, મટુમીયાં, મદનમેગ, કદનમેગ, પદનમેગ,
સગનમેગ એવા મીત્ર તો ઘણાજ છે; પરંતુ ઘણાકનાં
વીકટ નામ છે માટે તું સમજી શકે તો કહું.

સુત્ર૦—ના બાઈ ના, હવે બીજાં તારી પાસે છો રહ્યાં.

વિદુ૦—બેટમજી બીજાં જોજ રહ્યાં ? તને કેમ માલુમ પડી ?
અરે ! બીજાં તો હજી હજાર મીત્રનાં નામ છે.

સુત્ર૦—બાઈ બલે તારી પાસે રહ્યાં. મારે જરૂર નથી.

વિદુ૦—બાઈ હવે કાંઈક ચાખ્યા દેખાયછે.

સુત્ર૦—અરે થાકીશું તે કેમ ! તારા જવા તો કુંઘક લેકુ આવી ગયા છે.

વિદુ૦—હું લેકું તુ ઘેરું ખુસી આહિ તો કરું મારું બેરું. પણ બેરું એટલે નાનું ઊંચું મારે તને તો બેરું નહીં કહેતાં બેટા કહેવો પડશે.

સુત્ર૦—બસ કર ! વધારે વધારે ન બોલ, હું તો થાક્યો.

વિદુ૦—થાક્યો તારે આ બેઠો હેઠો. (બેસે છે)

સુત્ર૦—બધો વાતો જવા દે પણ હું પુછું તેનો જવાબ આપ ! તારું નામ શું ? અને તું ક્યાં રહે છે ? તું ક્યાંથી અહીં કેમ આવ્યો છે તે કહે ?

વિદુ૦—મારાં ત્રણ નામ છે એક લપકુ અને બીજું ગલે પડું, ત્રીજું પગે પડું એ ત્રણે નામ દ્વીઆર્થિ છે મારે અર્થ તો તું સીખી જાય વાસ્તે નહીં કહું અને હું દુનીઆમાં એક હતાર માણની ઇમારતમાં રહું છે તે સામા રહતા ઉપરથી અહિં લોકોની વાસનાએ સુંઘતો સુંઘતો આવ્યો છું.

સુત્ર૦—અલ્યા ! સુંઘતો તો મવાન આવે પણ તું તો કોઈ રંગીલો અને પક્ષો મશ્કરો જણાય છે. મારે તું મને જરૂર મદદ આપીશ એમ મને સંભવ રહે છે.

વિદુ૦—અલ્યા તું શાની મદદ માગે છે ?

સુત્ર૦—મારે એમ છે તે.

વિદુ૦—તારે શી મદદ જોઈએ છે ?

સુત્ર૦—પહેલાં કહી ગયો છું તેજ તો.

વિદુ૦—તું નામ નથી દેતો પણ હું સમજ્યો છું કે તારે ધસણી કરવા મદદ જોઈએ છે ધસણી કરવામાં જોઈએ તેટલી મદદ આપીશ—આજ મારી સંગાથે પેલા રામગણોડા નામના ટેકરા ઉપર ત્યાં તને ધસણી કરતાં સીખવું (એમ કહી તેને ગસડે છે)

સુત્ર૦—અલ્યા કાંઈ પીધુંછે કે શું ?

વિદુ૦—વળી એમાં તે શું પુછતો હોય તારે બેઠાં હમણાંજ પાણી પીધુંછે તે બુલી ગયો ?

સુત્ર૦—અલ્યા તુંતો કોઈ આડો જણાયછે.

વિદુ૦—હું આડો, તું પાડો, આંખ ફેડીને કંઈ ખાડો (એમ કહી આંખમાં આંગળી ધાલવા જાયછે)

સુત્ર--(ખશેડીને) ખસ ખસ !

વિદુ--ક્યાંછે ખસખસ તેતો ગાંધીને ત્યાંજ મળે પણ તારી પાસે હોય તો દુધીજી બતાવીને પી જઈએ. આ ઉંણુ રૂતુમાં ગુણુ આપશે.

સુત્ર૦—ભાઈ ખસખસનો અર્થ એછે કે મને વળગીશ નહિં એમ થાય છે.

વિદુ૦—હું ક્યાં બુનધું. પીસાય હોય તે વળગે, હુંતો ધનસાનધું.

સુત્ર૦—અલ્યા ધનસાન તે શું ? અંતે તે કે ભાષાનો શબ્દછે ?

વિદુ૦—ધનસાન એટલે જેને સાંત નહિં તે તારા જેવો હેવાન અને તે ફારશી ભાષાનો શબ્દ છે.

સુત્ર૦—અલ્યા તું વળી ફારસી બોલ્યોછે કે શું ?

વિદુ૦—મારા વડાઉઆના વડાઉએ હજારો થોયાં ભિજાં કરી ફાડી નાખ્યાં હતાં તે બધાને બોધને પી ગયોછું તે કેમ ના આવડે !

સુત્ર૦—ભાઈ હવેતો નાટક શરૂ કરવાનો ટાઈમ થઈ ચુક્યોછે માટે મદદ આપતો હોયતો બેથ !

વિદુ૦—આજ મુઘમત નામનું નાટક ભજવી બતાવવામાં મદદ આપીશતો તું મને શું આપીશ ?

સુત્ર૦—મદદ આપીશ તો નાટક થઈ રહ્યા બાદ તું જે માગીશ તે આપીશ. માટે ચાલો હવે વીદ્વાન જનોની કચેરીમાં જઈએ (એમ કહી બંને જાય છે)

(ડોપસીન)

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ એક ખગીયામાં ભરાએલ સભા.

જયદત્ત તથા પરમાનંદ અંતે વિદુષક વિગેરે કેટ-
લાએક સઘ્યહસ્થોનો જમાવ.

જયદત્ત—(પરમાનંદને સામો આવતો જોઇને) પધારીએ ભ-
કતજી હીક વેલા પધાર્યા. હું મારા દીજમાં વિચાર
કરતો હતો કે આજ બાર ઉપર પંદર મીનિટ થઈ અંતે
સર્વ સભાસદો આવી બીરાજમાન થઈ રહ્યા છે પણ
ભકતજી કેમ ન આવ્યા.

પરમાનંદ—(સકાષથી) જીહાં! આજ મેરેકું એકાદશીકા
ઉપવાસ થા એરે કુચ્છ ફરાળ બરાળ કરનાથા સો કરકે
સીધાઈ હાથર ચલા આયા.

જયદત્ત—તારે તમે શેનું ફરાળ કરીને આબ્યાજી! અંતે
ઉપવાસ કરી આવ્યાનુંતો શાસ્ત્રમાં કહ્યું નથી. મોટે તમે
શાસ્ત્ર વિરૂધ વર્તોછો.

વિદુષ—અરે ભકતજીએતો મોટો ઉપવાસ કર્યોછે. પાંચશેર
મીભડાં, શેર ટોપફું, બશેર ખજૂર અંતે ચાર શેર રા-
જગરાનો શીરો. એટલુંતો ગળ્યાને આઆછે અંતે કહે
છેકે, એકાદશીકા ઉપવાસ હે, શું અસત્ય બાપણ કરે
છે. અંતે વળી વેસ કેવો રાખ્યોછે જાણે મોટા સાક્ષાત
અખધુત પણ તમેતો મને ઢગભકત માલુમ પડોછો.

પર—(ક્રોધ ચડ્યાથી) અરે સુસાર હમ દેસે ઢગ ભકત હે
સુંત હમારે શાસ્ત્રમે ક્યા કહાહિ !

રાગ પ્રભાતી પદ.

જો ઉપવાસ કરી અજતો નહિ લીએ અસત પાનજ કરે
તે તરાશે, તેમ કરશે સદા જન્મ જાતાં લગે તેહનો વાસ

વેકુંડ થાયે; ચેતને ચેતવું મુઠ પરતાપમાં ભક્તિ કરવાયકી
રહું થાયે. ૧

સુનમે સુસર ક્યા કહા ! હમતો હમારે શાસ્ત્ર મુજબ તુ-
ળસીકા પત્રકેપર રહે એતા કુરાલ કરતે હે.

જય૦—(વીકુષકને) હવે એવાં ગપ ચલાવવાં બંધ કરી દ-
સ્તુર મુજબ શાસ્ત્રાધારે પ્રશ્ન કરવા જોઇએ.

પર૦—જી હાં! એસાજ ચઇએ.

વિકુ૦—(પરમાનંદને) તારે તમે તો સર્વ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ
કર્યો હશે?

પર૦—હાં. મેહેને તમામ શાસ્ત્ર અવલોકન કીએ હે એર
તમામસે વાકાફ હું લેકીન અખીતક ખીદ્યાબ્યાસ નરી હે.

વિકુ૦—તારે તમારામાં વિદ્યાર્થીનાં લક્ષણ પણ જરાજર
હોવાં જોઇએ.

પર૦—હમેરેમે વિદ્યાર્થી કે પાંચ લચ્છન હે. શાસ્ત્રમે કહા હે કે-

શ્લોક.

કાગચેષ્ટાવગંધ્યાનં સ્વાનર્નિદ્રાસ્તયૈવચ ॥

અલ્પહારીવિષયસાગી વિદ્યાર્થીપંચલક્ષણં ॥૧॥

એ સગ લચ્છન હજેરી દેહીમે અખંડ ભરે હુવે હે.

જય૦—તારે ભક્તજી તમારી દ્રષ્ટી તો કાગડાની મીસાલે
ચપળ માલુમ તો પડે છે.

પર૦—જી હાં! આપ સત્ય બચન કહેતે હો.

વિકુ૦—અરે! ભક્તજીમાં કાગડાનાં લક્ષણ. એતો કુષ્ટ સ-
મજવા અને પાપી સમજવા. કેમકે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે-
પંક્ષીનંકાગચંડાલં, તો એ પ્રમાણે ચંડાળ સમજવા
જોઇએ અને એ ચંડાળ શબ્દનો શો અર્થ થાય છે તે
ભક્તજી જાણે છે માટે બંધ રાખુ છું.

પર૦—અરે ચંડાળ હમ તોરેસે બાત કરનેકું નહીં મંગતા
તુમ ધહાસે સુરકળ. (જયદતને) જયદતજી હમ તુમરેસે
બાત કરનેકું મંગતા હું.

જય૦—ભક્તજી આપની અરવા ચાહે તે પ્રશ્ન કરો. હું
આપના સન્મુખ એજ કામ માટે આવી બેઠોલો છું.

પર૦—હમ એ પુછતા હું કે સ્નાન કરનેસે કેતા ધર્મ હોતા
હે સો હમકું બતલાઓ ?

જય૦—અલખત હું ધારૂં છું કે સ્નાન કરવામાં કંઈપણ ધર્મ
નથી અને સ્નાન કરવાને ધર્મ માનવો એ વાત તદ્દન
અસાનપણની છે.

પર૦—અરે તું સ્નાન કરનેકું કીસ તોરેસે ધર્મ નહી મા-
નતે હો ? વોહ તુંમરી ઉત્તમતાઈ હે. હમારે ધર્મમે પ્રથ-
મ સ્નાન કરતા અવશ્ય કહાડે. ઓર હમારે તમામ પુ-
રાનોમે સ્નાન કરનેકા બડા ધર્મ બતાયા હે વોહ સત્ય
હે લેકીન અત્ય જલસે સ્નાન કરનેકા તો ધર્મ હેજ
પરંતુ ગંગા મહાબાકે જલસે સ્નાન કરનેસે બેહિત દીનકે
પાપ પ્રત્ય હો જતેહે. ઓર મુકિતનીવાસ હોતા હે.

જય૦—ભક્તજી આ બાષણ કરવું તમારૂં સમસ્ત બીતીરી-
કતછે કેમકે હમારા જૈનમતમાં તેમ કોઈપણ રથાનાકે
સ્નાન કરવાથી ધર્મ થાય તેમ નથી. અલખત ધર્મ તો
નહિં પણ દેહિનું સ્વચ્છતાપણું અને દેહિ શુદ્ધ રાખવા-
નું પરિણામ છે. પણ એમ કહ્યાથી જો પાપનું નિવા-
રણ થતું હતે તો હજારો દળીદ્રિ ભક્ત લોકો ગંગામાં
સ્નાન કરી રખડતા રખડતા મરૂં પામ્યા. તો તેમની
ગતીનો ત્યાગ આવી તેમનાં સધળાં પાપનો ક્ષય થતો
અને વૈકુંઠ મળતો તો તે પણ થતું નથી; વળી સ્નાન
કરવું એ એક સોળ શૃંગાર માંહેલો પ્રથમ શૃંગાર છે,

માટે ભક્તે તો શ્રંગાર તજ્જલા છે, માટે તમને તો ના-
હાવું પણ કહું નથી. જેર તે વાત જુદી છે પણ સ્નાન
કરવાથી ધર્મ થાય તે માનવું દુરસ્ત નથી; પરંતુ સ્નાન
કરવાથી ધર્મ થયા વિષે તમારા અથવા બીજા કોઈના
શાસ્ત્રમાં આધાર હોય તો બતાવવો જોઈએ.

પર૦—(કોઈ ન બોલતાં નીચું જોઈ રહે છે)

વિદુ૦—(જ્યદતને) અરે મહેરબાન ભક્તજી તો મુછાંગત
થઈ ગયા છે માટે એમને જરા ઝાડો નાખો એટલે જીવ
આવે; વળી એમને આપે નવિન ખુરસી ઉપર યું જો-
ઈને બેસાર્યા હશે પ્રયત્નથીજ પોતાનું પોત પ્રકાસેલું છે
કે મારામાં કાગડાનું લક્ષણ છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

ઉર્ધ્વસ્યઝલસ્થાનેપી કાકઃતિષ્ઠતીતિષ્ઠતી ॥

નિચસ્થાનેપીહંસસ્ય હંસયૂક્તિનલભ્યતી ॥૧॥

ભાવાર્થ —જેમ કે કોઈ કાગ પક્ષી બહુ ઊંચા અને સ્વચ્છ
સ્થાનિકે જઈ બેસે અને રાજહંસ છે તે નીચા સ્થાને
જઈ બેઠો છે તોપણ તે કાગ હંસની ગતિ અને તેની
યુક્તિ અને દરજે પોહોઆ શકતો નથી. તેમ ભક્તજી
ધર્મીજ સારી ખુરસી હતી તેના ઉપર જઈને ચડી
બેઠા પણ આખરે સ્તબ્ધ બની ગયા માટે એ જુજ
બાબતમાં એક સાધારણ પ્રયત્નથીજ ગુપચુપ થઈ ગયા
તો હું ધાર્યું કે એમનાથી આ વિદ્વાન સભાની અં-
દર મોઢો ઉઘાડી નહિ શકાય.

પર૦—જ્યદતજી, મેં રજા મંગતા હું હમારી દૈવ સેવાકા
બજત હુવાહે. (એમ કહી ઉભો થાય છે)

વિદુ૦—અરે ભક્તજી ડરશોમાં કોઈ પકડી નહિ રાગે. આમ

પ્રથમથીજ ગાંડ લખ્ખડીઆં કેમ લેછે ! જયહરી નારા-
યન રામ. રામ.

જય૦ — (ભક્તજીને) બલે પધારો આવજો.

વિદુ૦ — જાઓ આવજો સાહે બાળોતો જેસીકમ્મ ખાયાછ. (ભક્તજી જાયછે ખાદ સર્વ સભા વીસર્જન થાયછે; જ-
યદત તથા વિદુષક ખીજ દીવસે સભા કરવા વિચાર
રાખી પોતાને મુકામે જાયછે અને પરમાનંદ શીવની
પુજા કરવા જાયછે.

(ડ્રોપસીન)

— ❦ ❦ ❦ —

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ શીવાલય.

A temple.

પરમાનંદ—(એકલો સ્વગત) અહો ! નારાયન તેરી કેસા
ગહનગતિ હે. મેં સભામે જયદતકે સાથ વાદ કરનેકી
બડી ઉમેદ ધારત કરકે ગયાથા લેકીત વિદુષક ઓર
જયદતજીને મેરેકું તદન ભ્રષ્ટ કીયા. ઓર ! આજ કુચ્છ
ખોલ નહીં સકા પરંતુ કજ સભા મીલને વાલી હે વહાં
જતકે ખેડુંગા ઓર જો કખી વિદુષક મેરેકું છેડેગા તો
ઉસા બજ મેરા પાંડુકી પાઉડી નાકાલકે વિદુષકકે સો-
રમે પ્રહાર કરકે ચલા આઝીંગા, ચલો અખી શીવકી
પુજા કરનેકા બજ હે ઉસ ખાસ્તે ઇંહાં બેઠ કરના અ-
ચ્છા નહીં, પુજા કર લઉ. (પુજા કરતાં પ્રગટપણે રત્ન-
તિ કરેછે.)

હોરી રાગ કાફી.

હરવર શું મુજ ધ્યાન ધર્યોરી, ધર્યોરી હર શું. ટેક.
ધર્યો ધ્યાન તુહીં આપ નીરંજન મન મધુકર શું કર્યોરી,

મુંઝી માન મૂળદ હઠાતી ચૈતન સુમતા વર્યોરી;
 પ્રમુ મુજ કાંજ સર્યોરી, હથર શું. ૧
 તુંહી અગોચર મુજ મન બસીયો રનેહ સુધાએ ભર્યોરી,
 કિંકરનો મન અહું દીસ કસીયો સ્થાન કીએ ન હર્યોરી;
 હર્યો તુંમ આગે પર્યોરી, હથર શું. ૨
 બાંહી ગ્રહી કરે મુક્ત નર્કથી જે જમ જીવ હર્યોરી,
 નિર્લાભી નીર્ધાપી હથર મુજ મન હેજ ભર્યોરી;
 પ્રમુ મન હરજા વર્યોરી, હથર શું. ૩
 (શ્રુતી કરી રહ્યામાદ ત્યાંથી ચાલી નીકળી પોતાના આ-
 સનપર જાયછે).

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થગ જયદત સેઠનું શયનગૃહ.

જયદત અને રત્નવતિ પછીથી વિદુપદ.

જયદત—(પાંચગામી સુઈ રહ્યાપછી) કેમ પ્યારા કુંડ બોલતી
 નથી નિંદ્રાવશ થઈ કે શું? આમ તદન અત્યારમાંજ
 શું બેભાન થઈ ગઈ છે!

રત્નવતિ—પ્રાણનાથ! આજ મને જરા વધારે નિંદ્રા આવે
 છે વળી હજ્યાર બજવાનો ટાઈમ થવા આવ્યોછે માટે
 મને આ વખે ન બોલાવશો (ધડીઆળમાં અગ્યાર વા-
 ગેછે) જીઓ વાગ્યા ખરા!

જય૦—તે ઠીક! પણ આજ હું બપોરે બગીચામાં સલામાં
 ગયો હતો ત્યાં એક ભક્ત સાથે વાદ કરતાં માફે તો માધું
 પણ દુઃખવા આવી ગયું અને શરીરે પણ જરા સુસ્તા
 માલુમ પડેછે. માટે તું મારા પગ જરાવાર આંખ્યા તું
 આમ નિર્દય કેમ બની ગઈ છે?

૨૯૦—આ વખે મને સરીરે ભાન નથી, માટે ના કહું કે મને નિંદ્રા લેવાયો ।

૪૫૦—પણ પ્રાણપ્યારી ! તું આવી એકાએક નિર્દય ન થઈ જા ! માહારી સ્ત્રી આમ બાલે એ મને ઘણીજ દીન-ગીરી છે કેમકે હું એક વિદ્વાનની પંક્તિમાં ગણાઉં અને તેની સ્ત્રીના મુખમાંથી આવા ક્રુવાક્ય નીકળે એ અનુદયની છે. પણ એમાં તારો દોષ નથી. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

અનૃતંસાહસંમાયા મુશ્વત્વંમતિલોભતાઃ ॥

અશૂચત્વંનિર્દયત્વં સ્ત્રિણંદોશાસ્વભાવજા ॥૧॥

અર્થ—જીવું બોલવું, વગર વિચારું કરવું, નાયા કપટથી વર્તવું, મુર્ખપણું, લોભી, અસુચિપણું, અને નિર્દયપણું, એ દોષણ સ્ત્રીઓમાં સ્વાભાવિક રીતે હોયછે. માટે તું બાલે એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

૨૯૦—સ્વામીનાથ ! આપ મને ગમે તેવી કહેશો પણ હું આ વખે કંઈ બોલવાની નથી, પણ કપટી તો પુરૂષ કહેવાયછે.

દોહડો.

બાળી જાતે બામિની, અમળા તેહ કહાય;

કપટી નિર્માહી કહ્યા, પુરૂષો સમળ સહાય. ૧

૪૫૦—ગમે તેમ હો ! પણ હું આ વખે તને બોલાવ્યાનીના રહેવાનો નથી (એમ કહી ઉરોજને હસ્તાર્પણ કરેછે)

૨૯૦—હવે છેલ્લી વખે કહું કે તમે મને ન વતાવશો. જો હવે વધારે ગડગડ કરશો તો હું આપનું માન નહીં રાખતાં ટુંકરાની સાથે બોજાવીશ (આવું અત્યો અન્ય

ભાષણ કરતાં એકાએક વિદુષક તેઓના મકાનનાં ક-
માડ ઠોકેછે, અને કહેછે કે 'પંડીત શાસ્ત્ર ભણેલ પુ-
રાણી મોટી સભામાં મનાય, માન તણ મુરખીના મોઢા-
ના તેજ ટુંકારા ખાય. ભાઈઓ જોની ભારજા બુંડીરે
તેને પીડા અંતર ઊડી' (જરાવાર રહીને) મહેરબાન
સાહેબ ! અત્યારે બાર ઉપર એક બજવાનો ટાઇમ થઈ
ચુક્યો પણ મારાં ભાભી સાહેબને નિંદ્રા લેવા વખત નથી
આવ્યો કે? એ ! એ ! એ ! જાગો જો કે ! લહરકીઆં થયોછો?
જય૦—અરે ! કાળ મુખ્યા અત્યારે ક્યાંથી અને કેમ આવ્યો
છે? સાંભળી ગયો કે શું ?

વિદુ૦—અરે મહેરબાન સાહેબ ક્યાંઈ હું નહિ કહું પણ મા-
રાં ભાભીસાહેબ સપુત નીકળ્યાં અને તમારા ઉપર
આજ ખુબ ખ્યાર વાપર્યો તેતોરયાસત તમામે સાંભળ્યું
હયે પણ ગભરાયો નહીં કાલે પરમેશ્વર સારો દાહડો
દેખાડયે પણ જોજો સાવચેતીથી સુઈ રહેજો, મારાં
ભાભીસાહેબ ટેંડાખાણુ ન કરે.

જય૦—અરે ! મુખ્યા હવે જાનો રહે નહીં તો અત્યારે પો-
લીસ કોન્સ્ટેબલો રોત (ચોકા) ફરતા આવશે તો પ-
કડી જાય.

વિદુ૦—અરે પ્રયમથીજ નારું તો સીપાઈઓ ચોર જાણી
વહેલો પકડી જાય માટે હુંતો ધીરે ધીરે સંતાતો સંતાતો
જાતો રહીશ.

જય૦—મુરખા ! જો સંતાયો અને ડર્યો તો નકી ચોર ફરીશ.

વિદુ૦—ત્યારે આ ચાલ્યો વહેલાં ડોકળે.

જય૦—ડોક, આવજો (વીદુષકના ગયાબાદ જરાવાર પછી
સ્ત્રી બરથાર કુંઠપણુ વાર્તાવત ન કરતાં એકાએક નિ-
દ્રાવસ્થ થઈ જાયછે)

(રૂપસીત)

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ મોહન ખીખરનો ઝેઠ ચોક.

જયદત્ત, મંદમતિ અને વિદુષક વીગેરે કેટલાએક
સદ્ગુણસ્થોનો થએલ જમાવ.

વિદુષક—(ઝંઝા સ્વરથી) હું ! સર્વ સભાસદોને દેખી ઘણા-
જ ખુસી થયો છું પણ વધારે ખુસીની વાત એ છે કે
ગયા કાલરોજ જે સમા બગીચામાં ભરાયેલ હતી તેમાં
આવેલ ભક્ત તદ્દન ખેડોસ બણી જઈ આપણા ખરા
અને શુધ્ધમતાનુસાર ધર્મકીઆના જે માહીત અને
સર્વ વિદ્ય શાસ્ત્રાભ્યાસી વીદ્વાન જયદત્ત સેઠની સામે
કાંઈપણ પ્રશ્નોત્તર ચત્રાવવાને અસામ્રથ થઈ જઈ નાથી
ગયો તે જોઈ હું ખુસીના આવેસમાં એકાએક ભરાઈ
જઈ આફરીને ઠમઢોલ થઈ રહ્યો છું તે આફરો આજ
આ વખતે બીરાજેલ મંદમતી માહારાજ શાસ્ત્રબુદ્ધિ બ-
ળથી થોડો ઘણો ઉતારે એમ સંભવ રહેછે.

મંદમતિ—(સ્વગત અભીમાનથી પ્રગટ) અરે! વિદુષક તું
ફીકર નહી રાખીશ. હું તારા જયદત્તનું અને તારું એ
વીગેરે સર્વનું અભિમાન દુર કરી નાંખવાને સામ્રથ છું
અને તેટલાજ કારણ માટે આ સાધારણ સભા છતાં
પણ ત્વરાથી આવી શકમતીઓનો ગર્વ દુર કરવા ઠમ-
ઠમી રહ્યો છું. તે તારે અવશ્ય જાણવું.

વિદુષક—માહારાજ! એમ પોતાને હાથે બડાઈ કરીએ એ
શોભે નહીં. વળી જીવો કે રાવણ જેવા સુરવીર યોદ્ધાએ
પોતાના સુભટ સહીત પ્રાણત્યાગ કરી પોતાની પ્રીય
પત્નિ મંદોદરી અને લંકાનગ્રીથી અજગો થયો, કુંસરા-
જ એ આખર કેટલું દુઃખ વેઠી મર્યાને ગ્રહણ કર્યું, જ-

રાસંધ અને દુરજોધન વિગેરે કેટલાએક મહા ભડ શરા
પોતાના અહંમદથી કષ્ટ સહન કરી આખરે મહાવિકાળ
કાળરૂપી યોદ્ધાના ગ્રાસ થઈ રહ્યા. તો તમેતો એક
સુક્ષ્મપ્રાણી, વળી બીજા એટલે મનુષ્યની પંક્તીમાં પણ
નહિ જોવા; અલ્પજીવ કે ગણતરી છો? તો તમારાં આવાં
મદાંધ વાક્યો સાંભળી હૃદયે તમારા ઉપર પ્રસન્ન થઈ
તુરંતજ મૃત્યુરૂપી વૈમાન તમારા માટે મોકલી આપવા
નહી બુલે એમ હું નક્કી ધારું છું. વળી કહ્યું છે કે-

દોહરો.

કરે બડાઈ આપકી, રહે ન શોભા મુખ;

કામનિ કુચ ગ્રહે આપશું, રતિ ન પાવે સુખ. ૧

મંદ૦—હીક! તારે હોંમત હોય તો તમને પણ એક બે જુજ
પ્રશ્ન તમારા લાયક પુછું.

વિદુઃ—પુછોતો ખરા શું પુછોછો?

મંદ૦—પાખંડી એટલે શું?

વિદુઃ—પાખંડી એટલે તું.

મંદ૦—મને શા આધારથી પાખંડી કહ્યો તે બતાવવું જો-
ઈએ નહિતો તું પાખંડી છે.

વિદુઃ—હું પાખંડી તને સીધું કરી આપું પણ પ્રથમ હું પુછું
તેનો જવાબ આપો!

મંદ૦—પુછો તારે.

વિદુઃ—તમે ભગવાનને ઓળખો છો?

મંદ૦—ના, ભગવાન અદ્રશ્ય છે માટે તે દૃષ્ટાવીના કેમ
ઓળખાય!

વિદુઃ—તારે તમે કોઈ રીતે પરમેશ્વરને ઓળખતા નથી
તારે તમે કીઆ ભગવાનના ભક્ત છો?

મંદ૦—અમે તો ખાદ્યજીવ, એટલે ખદ્ય છીએ અને અમે.

ભક્ત નહી પણ સંસારી છીએ અને અમારા દેવ શંકર છે. હવે પાખંડી કેમ થયા તે બતાવો.

વિદુઃ—તમે વૈશ્નવી મતનાં તમામ વેદપુરાણો વિગેરે શાસ્ત્ર માન્ય કરો છો ?

મંદૃઃ—હા માનીએ છીએ,

વિદુઃ—હીક ત્યારે જીવો કે વિઘ્નુપુરાણ તથા પારાસરસમ-
તીમાં કહ્યું છે કે જે બ્રાહ્મણ ભગવાનનો ભક્ત નથી
અને ભકતી વગર બીજા ધર્મે કરી સહીત છે તોપણ
તેને પાખંડી જાણવો. આવી રીતે તમે પાખંડી છો
એમ સિદ્ધ થાય છે.

મંદૃઃ—(સ્વગત ક્રોધ અધ્યાયી પ્રગટ) નહીં નહીં તું પાખંડી
છે, અમે તો સાક્ષાત બ્રહ્મ છીએ અને તમે જૈનમતિ
અમારા દેવ શંકર, કૃષ્ણ, રામચંદ્ર વગેરે અવતારોને ન
માનતાં હરીનો આર્થરો કરતા નથી તેમને અમારા રૂઢ-
ધપુરાણ તથા પદ્મપુરાણમાં કળયુગના પાખંડી-
ઓ કહ્યા છે.

વિદુઃ—એ બધી વાતો ગમે તેમ પણ તમે તો તમારી ખુ-
દનીજ કબુલીયતથી પાખંડી થયા તે વાત બુઝી ગયા ?
યાદ કરો.

મંદૃઃ—એમ હું માનવાનો નથી.

વિદુઃ—ત્યારે એમ કરો કે અમારા જૈનમતિ વિદ્વાન જ્ય-
દત સાથે તમે પ્રમોતર ચલાવો અને હારો તો તમે પા-
ખંડી અને ન હારો તો હું પાખંડી.

મંદૃઃ—ત્યારે હીક (જયદતને) કરો પ્રશ્ન ?

જયૃઃ—યસ કરવાથી અને યસ કરતાં પશુનો હોમ કરવાથી
શું ધર્મ થાય છે ?

મંદૃઃ—ધાર્મિક ધર્મ થાય છે હમારા વેદપુરાણ વીગેરે શા-

સ્ત્રોમાં અવશ્ય કરીને તે પ્રમાણે કરવું કહ્યુંછે તે ન કરીએ તો હમારા શાસ્ત્રથી ઉલટા કરીએ.

જય૦—એ વાત તદ્દન માનવા લાયક નથી કેમકે યત્ન કરવું અને જાનવરને અગ્નીમાં નાખવું એને ધર્મ કહેવાયજ કેમ? એતો એક માહાદુષ્ટ કર્મ છે; વળી દેવ પણ યત્નમાં હોમ કરવાને પશુની માગણી કરેછે તે દેવજ ન સમજવા, કેમકે જો દેવ એ પ્રમાણે માગતા હોય તો તે માણસ પાસે માગેજ કેમ! માણસમાં દૈવથી વધારે શક્તીછે એમ નથી. તો દૈવ પોતાને હાથે શું નહિ કરી શકે? પણ ઉત્તમ દૈવની આવી કલ્પના હોયજ નહીં.

મંદ૦—યત્નમાં પશુઆદીકનો હોમ માત્ર શીવ, બ્રહ્મા, વિશ્નુ આદીક દૈવાને માટેછે અને વળી તે પશુઓ યત્નમાં હોમાયાથી ફરી સજીવન થાયછે અથવા સ્વર્ગની ગતી પામેછે એમ અમારાં ઘણાં શાસ્ત્રોમાં કહેલ છે.

જય૦—જે દૈવાને માટે તમે હોમ કરોછો, તે દૈવજ નથી; વળી જે પશુ પાયક્રમાં હોમાયું અને તેના ક્ષણભંગુર શરીરનો નાશ થઈ બ્રહ્મ થઈ તો પછી એ બ્રહ્મમાંથી તેજ વસ્તે ફરી તે પશુ સજીવન થાય અને ફરી પુર્જન ધારણ કરે એ વાત સાક્ષાત અસત્ય છે. કેમકે જોણે દેહીનો ત્યાગ કરી આખ્યો પછી તે જીવ વિગ્રહગતી કરી પોતાની અનુપૂર્વિનુસાર ગતી પામી અત્યદેહી ધારણ કરેછે. પરંતુ તેજ વસ્તે નાશ થએલ પુર્જન ફરી ઉત્પન્ન થવું નથી; વળી પશુ, માણસ અને સઘળા જીવોને પરમશ્વરે જ્ઞેતવ્ય શક્તી અને જીવનું સરખાપણું આપેલું છે તો જેવી રીતે પશુ ફરી સજીવન થાય તેજ પ્રમાણે માણસ પણ સજીવન થવું જોઈએ. અને જો એમ માણસ સજીવન થાય તો પછી યત્ન કરનાર વૈશ્વ-

વ લોકો તમામ મહા પામી યજ્ઞપ્રભાવથી સજીવન અ-
મર રહેતા, હવે આ પ્રમાણે યજ્ઞપ્રભાવથી કોઈપણ
મનુષ્ય સજીવન રહ્યો હશે તો આ વસ્તે તમારી વાત
માનવાને બસ આધાર થઈ પડત, વળી તમારા કહેવા
સુજબ જો પશુઓને સ્વર્ગવાસ થતો હોય તો યજ્ઞ કર-
નારનેજ સ્વર્ગમાં જવા માટે પ્રથમ યજ્ઞમાં હોમાયું જો-
ઈએ અને યજ્ઞ કરનારનીજ પ્રથમ સ્વર્ગ ગતિ થવી
જોઈએ, તો તે શા માટે નથી કરતા ?

મંદ૦—દેવતા પશુનોજ હોમ માગેછે માટે,

જય૦—પશુ એટલે શું ?

મંદ૦—મનુષ્ય શિવાય ચાર પગવાળાં જનવરો માત્ર પશુ
સમજ્યાં.

જય૦—ટીક ! તારે તમારા દેવ તમામ પશુઓનો ભોગ બ-
ળીદાન કેમ નથી માગતા ? શું ! દેવને ડર લાગેછે ?
શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

વાગ્દાનૈવંગજાનૈવં સિંહોનૈવચનૈવચઃ ॥

અજાપુત્રંબલંઘાતુ દૈવોદુર્બલઘાતકઃ ॥૧॥

ભાવાર્થ—વાઘ પણ નહિ, હસ્તી પણ નહીં, તેમ સિંહ તો
નહીંજ નહીં, પણ અજાપુત્ર જે બોકડો જેનામાં કંઈપણ
બળ નહીં અર્થાત દેવપણ દુર્બળનો ઘાત કરેછે અને
મોટા પશુનો બળી ભોગ માનતા નથી તે કેવી વાતછે ?
શું ! દેવમાં વાઘ વિગેરે જનવરોને મારવાની શક્તિ નથી ?
પણ તે દેવજ નથી એટલે શું કરી શકે ? કેમકે તે સ્ત્રી-
પણ પામ્યા નથી. વળી તમારા વૈશ્વત ધર્મમાં દુર્ગાદાસ-
ના બાકરણની ટીકામાં કહ્યું છે કે (સ્વયંમસિદ્ધ કથંપ-

(૨૯)

રાનસાધયતિઃ) અર્થાત જો પોતે સીદ્ધ નહીં તો બીજાને
શું સિદ્ધ કરશે? માટે તમારું બોલવું તદન અસત્ય છે.

મંદ૦—(શરમથી) એમ હશે તારે.

વિદુઃ—(એકદમ ઉભા થઈને મંદમતિને)
દોહરો.

બેડસાઈ માતી નથી, જાણે મોટો મીર;

સભા બરાબર બોલવું, રૂદેમાં રાખી ધીર. ૧

મંદ૦—(જાતને) બીજા પ્રશ્ન ચલાવો.

વિદુઃ—આટલાથીજ હાંફી ગયા ને વધારે જાણ્યા શા માટે
ચડોછો વધારે ચડ્યો તો પડ્યાવીના નહીં રહો.
દોહરો.

અપની પહુચ બીચાર છે, કરતમ કરીએ દોર;

તે તે પાંઉ પસારીએ, જોતી લંબી સોર. ૧

માટે આ તમારી મોભાગ્ય જીવિનો વધારે ફેલાવ ન કરો.

મંદ૦—(ક્રોધમાં) જા જા હુમ્યા! તું શું જાણે?

વિદુઃ—અરે! કુષ્ટ હું કેમ ન જાણું! જો કે —
દોહરો.

મુર્ખ વિચારી બોલ તું, કીમ તું કાઢી જાય:

ભાતજ આબ્યા પેલથી, દાળ કેમ ખાઈ જાય. ૧

માટે આજની સભા બરખાસ્ત થયા પછી લઈવું હોય
તો તબઆર થજે?

જય૦—(મંદમતિને) એ વાત જવા દ્યો સાંભળો કે કૃષ્ણને
ભગવાન સમજી ભળેછો કે નહીં?

મંદ૦—હા, કૃષ્ણ એતો સાક્ષાત ભગવાન છે. અને સદા પ્ર-
હારી છે એમ માની અમે ભજીએ છીએ.

જય૦—તે માનવું તદન અસાનપણાનું છે. કેમકે કૃષ્ણ તો
એક દશાવતાર માંહેલો એક અવતાર છે અને ગોપી-
ઓના વાંસે કામક્રીડા કરતાર છે તો તેનામાં કામા-

ગીનો આતાપ રહેલો છે અને બ્યાંસુધી (ભગ) યોના ત્યાગ કર્યો નથી ત્યાંસુધી ભગવંત એ શબ્દનું ધારક થવું એ ઘણું મુશ્કેલ છે માટે કૃમ્ને ભગવાન સમજવા એ વાત અકન્યથી દુર છે પણ અલખત તમારા ગીતાજીના પંદરમા અધ્યાયમાં ૧૮મા શ્લોકમાં કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

ચક્ષ્ણાનક્ષરમતીતોહ મક્ષરાદપિચોતમઃ

અનોસ્મીલોકેદેવેચ પૃથીતઃપૂરશોતમઃ ૧

ભાવાર્થ—કૃમ્ને અર્જુન પ્રતે કહ્યું છે કે ક્ષર કહેતાં નાશવાન તે થકી પર અને અક્ષર બ્રહ્મચી ઉત્તમ જેને શાસ્ત્ર વેદ વિધિ પ્રમાણ પુરુષોત્તમ કહે છે તેજ હું છું. માટે તે ભગવાન નહીં પણ પુરુષોત્તમ એટલે પુરુષમાં ઉત્તમ પુરુષ સમજવા એ બ્યાજબી છે.

મંદ૦—તારે રામચંદ્રને ભગવાન સમજવા કે નહીં?

જ૯૫૦—રામચંદ્ર પણ ભગવાન નહીં, કેમકે રામ એ એક સુવ્યવસ્થી ક્ષત્રીરાજા થઈ ગયા તેમણે કૈક જીવોનો સંહાર કરી નાખ્યો વળી રાવણનો જીવ લીધા. રાવણની મૃત સુરપંખાની નાસાકા તથા અવળુ છેદન કરાવી નાખ્યું વીગેરે કેટલાંક નારાં કર્મ ક્રીધાં છે તો તેપણ ભગવાન નથી એમ સમજવું જોઈએ.

મંદ૦—આ વાત તદત જુકીજી તે હું માનવાનો નથી. સાચી હોયતો હમારા શાસ્ત્રનો આધાર બતાવવો જોઈએ.

વિદુઃ—શાસ્ત્ર શાસ્ત્ર શું કરે છે શાસ્ત્રને કેટલા હાય પગ કે માથાં હોય છે તે કહી સકશો?

મંદ૦—હું તારો સાથે નકામી જી કર કરતો નથી.

જ૯૫૦—રામચંદ્ર વીથે મારી દેટલી હકીકતનો ખુલાસો જોવા

હોયતો વાહમીકી રામાયણના અરણ્ય કાંડના પચવીસ-
મા સર્ગમાં લેવાથી ખાત્રી થશે.

મંદો—હમારો વૈશ્નવ ધર્મ અનાદીકાળનો છે તે પ્રાદ સંપ્રદા-
યને અનુસરીને વર્તનારા લોકો ધણાજ છે માટે કેટલાક
વ્રથ માણસોને મેં પુછી જોયું છે તેમના મતથી રામચંદ્ર
ભગવાન છે એમ સાબીત થાય છે.

જયો—કોઈ અન્ય ગમે તેમ કહે તેમાં શું સિદ્ધ થયું?

વિદુઃ—(મંદમતીને) તમને બીજું કંઈ ન આવડે તો હું પુછું
તેનો જવાબ આપ્યે!

મંદો—તું શું પુછે છે?

વિદુઃ—તું જ્ઞાતે કુંજ છે?

મંદો—હું ખાત્રી છું.

વિદુઃ—ખાત્રી જો એટલે શું?

મંદો—ખત્તને જાણે તે ખાત્રી.

વિદુઃ—તું ખત્તને જાણે છે?

મંદો—હા, જાણું છું.

વિદુઃ—ખત્ત એટલે શું?

મંદો—ખત્ત એટલે પરમેશ્વર. અથવા ભગવાન.

વિદુઃ—તારે તું હમણાં પ્રથમ કહેતો હતો કે હું ભગવાનને
જાણતો નથી. અને ભગવાન અદ્રશ્ય છે માટે સ્વ-
રૂપ પણ જાણતો નથી.

મંદો—પણ એથી શું સીદ્ધ થયું?

વિદુઃ—સીદ્ધ એ થયું કે ખાત્રીજનો છોકરો જન્મે તારે શુદ્ધ,
જનોઈ પેરે તારે ધ્વીજ, વેદ જાણે તારે વીપ્ર અને ભ-
ગવાનના સ્વરૂપને જાણે તારે ખાત્રીજ કહેવાય; માટે તમે
ખાત્રીજ નથી એમ તમારા કહેવાથીજ સીદ્ધ થાય છે.

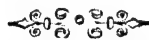
મંદો—(કોઈ ન સુજવાથી ક્રોધાધીન થઈને) બસ હવે જ-

મવા વસ્ત્ર થયો છે માટે હુંતો જામશ મારે વાદ કરવો
 નથી અમે છો હાર્યા ! અમારા બ્રાહ્મણ બાપને કંઈ નહી.
 વિદુઃ—(મંદમતિને) કેમ હાર્યા કે ! આપણી પ્રથમની શરત
 મુજબ પાંચડી થયાછો. બ્રાહ્મણની પંકતીમાં પણ નથી
 તે વાદ રાખજો ભુલશે નહીં.

મંદ—(કંઈપણ ન સાંભળતાં ચાલી નીકળેછે)

વિદુઃ—(જયદત્તને) સાહેબ ! મારાજતો અંપત થઈ ગયા
 માટે સભા બરખાસ્ત કરવી જોઈએ. (એમ કેતાં સર્વ
 સભા બરખાસ્ત થાયછે)

(ડ્રોપ્સીન)

પ્રવેશ ૬ હો.

સ્થળ એક જૈનશાળા.

ચમરખાં, વિદુપક વિગેરે જૈનમતિ ગ્રંથસ્થો અને
 પાછળથી જયદત્ત.

વિદુઃ—(સર્વ સભાસભોને) અરે મહેરબાનો ! આ વસ્ત્ર ગઈ
 કાલે ભરાએલ સભામાં જે મંદમતિ નામનો બ્રાહ્મણ
 તદ્દન ભ્રષ્ટ થઈને પોતાનું મોહો છુપાવી ચાલી નીકળ્યો
 અને આપણા વિદ્વાન જયદત્તની સામે બોલવાને તા-
 કાત ધરાવી ન શક્યો જેથી હું ઘણાજ અસહ્યું પણ
 આ વસ્ત્ર ચમરખાં મીઆં જૈનમતી વીદ્વાનોની કચે-
 રીમાં વાદ ચલાવવાને આબ્યાહાય એમ મને વિચાર
 ઉત્પન્ન થાયછે પણ તે દેખ્યામાં તો ઘણાજ હુંથીઆર
 અને વળી વાંકી પાંચડી ચડાવીને ચહેરો બીજો દુરસ્ત
 કરી કમર પણ કસીને આબ્યા દેખાયછે. માટે તે આ
 વસ્ત્ર પોતાની ફતેહ કરી ચાલ્યા જાય એવો તેમનો દે-

આવ માણુમ પડેછે પણ હવે તો જ્યદેવ આવે તો ધ-
ણુંજ સાઈ કેમકે ટાઈમ થઈ ચુક્યોછે (એટલામાં જ્યદત
ગાડીમાં બેસી એકદમ આવી પોહાયેછે તેથી સર્વ સ-
ભાજનોનાં રોમાન્ચિત પ્રતીપ્રતીત થાયછે)

વિદુઃ—(ચમરખાને) કેમ! મીઝાં સાહિબ! આપનું નામ
શું છે તે બતાવશો?

ચમરખાં—મરે નામ ખુદાતાલાને દીઆ ચમરખાં છે.

વિદુઃ—તારે ચમરખાં તો ઓરતોને રેંદીઆ (ચરખા)ના
કામમાં ઘણાંજ ખપ લાગતાં હશે ખરું?

ચમઃ—અરે બેવકુફ એસા ક્યા બોલતાહે મરે નામ અલ્લાહ
તાલાને ચમરખાં દીઆહે ધરમે ઓરતકા ક્યા જરૂર છે!

વિદુઃ—અરે મહેરબાન! ચમરખાં તો મોઝી બણાયેછે તે
ચમરખાંનું નામ અલ્લાએ આપ્યું હશે?

ચમઃ—નહી! નહી! અલ્લા ક્યા દેવે ઓ ચમરખે તો ચંચ-
ડે બનાતેહે.

વિદુઃ—તારે તમારામાં ક્યાં ચાંબડું નથી?

ચમઃ—અબે દેખાતી ચું ઊંધા ક્યા બોલતાહે સીફા બોલ.

વિદુઃ—તારે હું સાધું બોલીશ તો પછી તમે ઊંધુ બોલશો?

ચમઃ—અબે કાફીર! અબ જાહે બોલેગા તો એ તલવાર
(દેખાડીને) લગાડે દો ટુકડે કરે દર્જેગા.

વિદુઃ—કાફીર તો હું નથી પણ મુસલમાનો હોયછે.

દોહરો.

કાફીર કેસે કીજીએ, કાફીર નાંહી મોય;

મુસલમાન કાફીર છે, તેરે સરીએ હોય. ૧

ચમઃ—(રીસ ચડ્યાથી) મરે અગાડી તું મત ખડા રહે મે
તેરેસે મગજમારી નહી કરતા (જ્યદતને) મે તુંમેરું
પૂછતા હું.

જય૦—જે આપકી અરવા ચાહે સો પુછે ?

ચમ૦—(વીમાસીને) જે કુચ્છ હોતાહે સો અધાહુતાધાકે હુકમસે હોતાહે ઐર કીસીકા કીઆ કુચ્છ હોતા નહીં હે.

જય૦—જે ! એસે હોવે તો અધાહુતાલાને પેદા કીએ હુવે ઇમામે હસન ઐર હુસન કાફીરોકે હાથસે કેસે મારે ગએ એતો ખુદાકે પ્યારે ભંદેથે તીનકું બચાનકે વારતે ખુદા નાકૌવત થા ? તો વે ક્યું મારે ગએ ! ઇસવાસ્તે જે હોતાહે સો તકદીરસે હોતાહે.

ચમ૦—અધાહુતાલાને ઇમામોકા દીલ દેખનકે વારતે આનખ દીયાથા.

જય૦—આનખ દીએ સીવાય તીનોકા દીલકી ખાત ખુદા નહીં જનતાથા ? જે કહેગે નહીં જનતાથા તો ખુદાને ખુદાપના ક્યા રહ્યા ! ખુદાતો સખ જનતા હે એસા તુ મારે કુરાને શરીફને કહાહિ એસે હોનેસે ઇમામોકું માર-નેકી દ્યાનત કાફીરોને કરી વોહ ખુદા જનતકેબો કેસે ચુપ રહા ?

ચમ૦—(ચાલતી વાત પડી મુકીને) હમારે અધાહુતાલાને એસા ફરમાત કીયાહિ કે જે કીસીકું ઇજ્જત હોતાહે ઉરકું મારના લાયક હે.

જય૦—કયુ માખાલ છોકરેકું ઇજ્જત હોતાહે, કયુ છોકરે મા-ખાપકું ઇજ્જત હોતાહે, કયુ નોકરે ખાવંદકું ઇજ્જત હોતાહે, યા કયુ ખાવંદ નોકરકું ઇજ્જત હોતાહે. ઐર ઇમામોકું જખ કાફીરો ઇજ્જત દી તખ તીનોકું કાયકે વારતે ઇમામોને મારે નહીં ?

ચમ૦—જખ માંસકે આહાર કરને વાસે જે છોટે છોટે જીવ હે ઉરકું મારકે માંસ ખાતા હમારે ખુદાને ફરમાયા હે. ઐર ઇસ્મે કુચ્છ ગુન્હા નહિ હે.

જાનૉ—તુંમારે કેને મુજબ જીવકું મારના એસા ખુદાકા હુકમ હે એ બરાબર હે એસા તુંમ કહેતે હો તો વાઘ-સિંહ ઇલાદીક જીવ હે વાહ મનુષ્યકા આહાર કરનેકું આતા હે ઉરકું તુંમ ક્યું મારને જાતેહો? એર ડરકે ભાગ જાતે હો. જેસા તુમકું જીવ મારનેકા ખુદાને હુકમ દીયા એસા એ વાઘ વિગેરે જાનવરકું મનુષ્ય મારનેકા ખુદાને હુકમ દીયા હે છતાં તુમ ઉરકું કાયકુ મારતેહો? જો તુંમ વાઘ વીગેરે જાનવરોકું મારના કહેાગે તો તુમકું ખી મારને એછાગે ક્યુંકે ખુદાને સર્વ જીવકું એક સરખા જ હુકમ દીયા હે એર વાઘ વિગેરે જીવ ધાતીકકું મારના યોગ્ય હે તો તુમ જીવ ધાતીક હો ઇસવાસ્તે મારના અવસ્ય હે. એસા કબુલ કરના અઘએગા કબુલ નહિ કરોગે તો ખુદાકે ગુલેગાર કરોગે ઇસવાસ્તે હમ તુમરેસે કહેતેહો કે તુમકું માંસ ખાનેકી કૃષ્ટ આદત પડી હે વાહ જોડેના ચાહીએ.

વિદુઃ—(ચમરખાને) આદત કેમ જાય! કહેવનકે કે 'ટાઢ જાય રૂવે ને આદત જાય મુવે'

ચમઃ—અએ તું કયા સમજે હમારે કુરાનકી ખાતમે!

વિદુઃ—હુંતો બપું સમજુહું. હું પુછુ તેનો જવાબ દેઈ શકશો? જ્યદતજ સાયે તો હીમત ન ચાલી તે ભૂલી ગયા!

ચમઃ—તું કયા પુછતાહો?

વિદુઃ—શાંભજો! તમે પાક કે નાપાક?

ચમઃ—હમ પાક હે એર હમકું ખુદાને પાક ખતાએ હુવે હે કબી નાપાક હુવે તો તુમ હીન્દુ લોક કોઈખી બંગા-આ કે નાચ લોકકું અડકે નાપાક હોતેહો તો હમ મુ-સલમાનોકુ અડકે પાક હોતેહો એસા ચાલ હે, એ સય કે જુહ?

વિદુઃ—જે મુખે લોકો હોય તે મુસલમીનોને અડકે, મુસલ-
મીન તો નાપાકજ છે.

ચમઃ—ક્યા આધારસે નાપાક બનાતે હો ?

વિદુઃ—(જ્યદતને. સાહેબ ! આધાર આપે બતાવે
જોઈએ.)

જયઃ—પેશાબ (મુતર) પાક કે નાપાક ?

ચમઃ—નાપાક.

જયઃ—તમે તેને અડકો કે નહિ ?

ચમઃ—નહિ.

જયઃ—તારે જીવ માત્ર પેશાબના બુંદની પેદાયસ છે. તે પે-
દાયસ માંહીથી ઉત્પન્ન થએલ જીવેને કેમ પાક માંત-
વા ? અને તમે તેના માંસનું ભક્ષણ કરોછો તે માંસ
પણ નાપાક છે, એવું માંનવું જોઈએ કેમકે પેશાબ
(મુત્ર) નાપાક છે તો પેશાબની પેદાયસ પાક ક્યાથી
હોય ? જો માંસને પાક ગણુશો તો પેશાબ પણ પાક
માંનવું જોઈશે. જ્યારે પેશાબ અને માંસ એકમરખો
નાપાકછે તો તે નાપાક માંસ ખાધાથી દોજકમાં ગયા
વિના કેમ રહેશે ? પણ યાદ રાખજો કે કયામતને
દાહાડે જવાબ દેવો પડશે ત્યારે આંખો ફાટીને પડેલા
થશે. (ચમરખાંનો હાથ પકડીને) કેમ હવે તમે પાક કે
નાપાક ? (ચમરખાં ફુંકી ન બોલતાં નાગું જોઈ રહેછે
તેથી વિદુષક બોલીઉઠેછે)

વિદુઃ—

સવૈયો એકત્રીસો.

બોલીએતો તારે જ્યારે સભામાં બોલી શકાય;

અમથુ ન બોલી તોજ પોતાનું કરાવીએ.

ગાઇએતો જ્યારે રાગ તાળ સ્વર ભેદ લઈ;

અમથી આરડ કરી લોક ન હસાવીએ.

હડીએતો તારે બ્યારે બળ ને મદત હોય;

અમથુ રણમાં જઈ માથુ ન કપાવીએ.

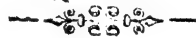
તેમ શાસ્ત્ર ન્યાય પંડીતાઈને સચાઈ બળ;

હોયતો કરીએ વાદ ફોગટ ન ધાવીએ. ૧

(એમ કહેતાં ચમરખાં હડી ચાલવા માંડેછે) અરે મીઆં
સાહેબ ! ઐચળ થઇને પ્રથમ આવી બેઠા હતા અને
આમ નાસવું શમાટે પડેછે? કોઈ પકડી નહી રાખે
(ચમરખાં કાંઈ ન સાંભળતાં ચાલો નીકળેછે)

જય૦—(ચમરખાંના ગયા બાદ વિદુષકને) મીયાં તો રવાને
થયા માટે સભા બરખાસ્ત થયો જોઈએ. (એમ કહેતાં
સર્વ સભાસદો પોતપોતાને મુંકામે જાયછે)

(ડ્રોપસીન)

પ્રવેશ ૭ મો.

રથળ ચમરખાં મીઆંનું મકાન.

ચમરખાં અને બીબી કચનયુ.

ચમ૦—કયું પ્યારી મકાન બંદ કરકે બાહાર બેઠી હે ! કયા
કોઈ પારકી રાહા દેખતી હે કે કયા ?

કચનયુ૦—અમે પીટણીપડા તું દપેરકા ગયાયા તો મગરેબ
હોગઈ ઈતની દર કાં લગાઈ; તેરી દાદી બાદી કોઈ
મીલીથી !

ચમ૦—અમે રાંડ મુરગીકી જરા સમાલકે બોલ અબી
મારડાલતાઈું તેરા બાવાકા જુઠા નામ કયા લેતીહી?

કચ૦—મરેા બાવા તો મરગયા હે તું મરેા બાવા કાંસે હોય-
ગા, બોલતે બી જરા શરમા તો ખરા !

ચમ૦—જબ મરદ તો અરેવા ચાહે ચું બોલે મગર તું એસા

ખાલે જદ મેરેકું ગુસ્સા યુ ન ચડો તું ક્યા મેરા દી-
લકી ખાત જાને, કહાહે કે.-

ખેત.

સનમ તું મેરા હાલ ક્યા જાને;

મે કોસ ફીકરમે હું વાહ મેરા ખુદા જાને. ૧

કથા—જબ તુંમેરે દીલમે ક્યા ફીકર હે મીન્ને સુનાઓ?

અમૃ—જબ ક્યા કરું! તેરા પ્યાર મીન્ને યાદ આતાહે જબ
મીન્ને ગમગીની હોજતા હે.

કથા—આવિંદ! મે આપકી ઓરત હું તો મીન્ને જો આ-
પકી ફીકર હોવે વાહ કેની અધ્યો.

અમૃ—પ્યારી મેંતો તેરેકું દેખકે તદન દીવાના હોગયા હું.
ખેત.

જબ તક મે જુતાહું તમ તલબગાર હું તેરા;

તું ખેચખી ડાલે તો ખરીદાર હું તેરા. ૧

કથા—આવિંદ સચ કેતેહો લેકીન અબ રોટી તૈયાર ને.
તો ખાંણા ખાકે પીછે ખાતાં કરીંગે.

અમૃ—જબ ચલો પ્યારી! (ખેતે જઈ જમવા બેસે)

કથા—યુ આવિંદ આજ ક્યા અફસોસી માલુમ પડતીહે!

અમૃ—(જમતાં જમતાં) યા ખુદા! યા નખી! મે ક્યા કરે
વે હરામખોરે કાફીરોને મેરેકું કેસા હરાકે નાલાસ કર
દીયા જોર મેરેકું અમ્માહુ તાલાકા ગુન્હેગાર ઠેરાયા
(નીસાસો નાંખી) હાય!! હાય!! મેરેકું તદન નાપાક
ખનાયા લેકીન મે ક્યા કરે હસી ખસ મેરેકું કુચ્છ
રસ્તા પાયા નહી મને હમારે કુરાનકા તો બેહિત પ-
ઠના કીઆયા ઓર બેહિત મેલતી લોકાંકી દોરતીયાંકી
પરંતુ મેરેકું કુચ્છ સહી હુવા નહિ ધરકે લાંચે મે સ-
ખામે ખાલ નહિ શકા. ખેર! જો હુવા સો ખરા.

કથા—આવિંદ! ક્યું ખાલને નહિ ક્યા ખાંચાર કરતેહો?

અમૃત—કુચ્છ ખીચાર નહિ કરતાહું (અન્યોન્ય વાતો કરતાં
જમી રહ્યા બાદ રાત્રી પડવાથી સુષ્પ રહેછે)

કથા—(સુષ્પ રહ્યા પછી) ખાવિંદ ક્યા નિંદ આઈ?

અમૃત—નહીં ખારી જાગતાહું અન્ય ઇશ્કબાજી અધ્યક્ષે;

કથા—ખાવિંદ મેરે આપસે કુચ્છ જુદાઈ નહિ (હારથવિ-
લાસમાં ખુસી થઈ પાંત બીડી અન્યોન્ય આપી પલંગ
ગ ઉપર બેઠાં એક ગાયન ગાયછે અન્યે અમરખાં
સાંભળે છે)

ગજલ.

ટકરકે સરકો જાન ન દર્જો મૈતો ક્યા કરેં એ રાહ.

ઇંદ્રસામાનો ભરવી.

સુન મેરા તું યાર હે ખોર અબતો ક્યા કહું,

ઇશ્કબાજી મેરે મુખસે કરની ક્યા ચહું;

લે પાંત બીડી ખાજી તુંતો મુખડા કરલે લાલ,

ઇશ્કબાજી જોલું તુંમસે દેખો મેરા ખ્યાલ. ૧

તુંમ દીદાર દેખકે મૈં દીવાની હોગઈ,

ઇશ્કબાજી ખેલો તુંમતો ખોત ખુસ થઈ;

બહોત જાતી રાત અબતો નિંદ આતીહૈ,

(એમ કેતાં અમરખાં બેઠો થઈ પાછલું ગદ પોતે કહેછે)

સુન હમારી ખારી તુંતો ક્યા અબ કેતીહૈ. ૨

અમૃત—અબ કયું ખારી ઇશ્ક!

કથા—જાનમે કાં ઇનકાર કરતીહું સુનોકે.—

શીખરણી છંદ.

પતી મેરા ખારા તુંમસે અવરકુ ક્યા કરેં,

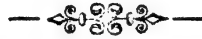
નહિ જાનો ત્યારા અબ જીય અપના ક્યા કરેં;

ખુદાકી નીગાસે પતી એસા મીલ ગયા,

ઈહાં ક્યા જુદાઈ મુજને તુંમસે દીલ દીયા. ૧

(૪૦)

ચમર—પ્યારી! યો ખાત સચ હે લેકીન મેહેબી કુરુજ
જીદાઈ સમજતા નહિયું (વીગેરે હાથ વીલાસ ચુકત
ભાષણો કરી કાંમાગન ઇંદ્રીઓ તૂટ કરેછે ખાદ જરા
વાર પછી નિંદ્રાવસ્થ થઈ જાયછે)

*****
* પ્રથમંક સમાપ્ત. *
*****

મુગ્ધમત સ્વંડન નાટક.

અંક ૨ જો.

સ્થળ—મોહનપુરી નગરી.

પાત્ર.

- ૧ વિદુષક..... મશ્કરો.
  - ૨ જયદત્ત..... આવક.
  - ૩ મંદમતી..... પ્રાણણ.
  - ૪ પરમાનંદ..... બક્ત (સાધુ.)
  - ૫ મદોત્તમતિ..... નાગર.
  - ૬ ચમરખાં..... મુસલમાની સીપાઈ.
  - ૭ હુસૈન..... કૃષ્ણ-પાદરી.
  - ૮ રત્નવતી..... જયદત્તની સ્ત્રી.
- વીગેરે કેટલાક સભાજનોનો દેખાવ.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ જયદતનું મકાન.

જયદત, રત્નવતિ અને પછીથી વિદુપક.

જયદત—ખારી હું સભામાં જઈશું તું અહિં મકાન રહેજે,
ક્યાંઈ જઈશ નહિ હો ?

રત્નવતી—(બે હાથ જોડીને) સ્વામીનાથ ! હું ક્યાંઈ જવાની
નથી આપ મનથી નિશ્ચિંત રહેજો.

જય૦—એ વાત ખરીછે પણ મને તારા પિંડનો વિશ્વાસ
રહેલો નથી કેમકે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

નદીનાંચનર્ચીનાંચ શૃંગીણંશસ્ત્રપાણીનં ॥

વિશ્વાસોનૈવકર્તવ્યં સ્ત્રીપુરાજકુલેશુચઃ ॥૧॥

અર્થ—નદીનો, નખવાળા જનવરનો, સ્ત્રીગડાંવાળા જનવરનો,
શસ્ત્રગ્રહેલ મનુષ્યનો, સ્ત્રીનો, રાજાનો; એટલાનો વિશ્વાસ
કરવો નહિ જોઈએ.

રત્ન૦—વિશ્વાસ નથી આવતો પણ અમે બીજાને તો
નહિ જાણ્યો ?

જય૦—અરે ! જાવાનું હું ક્યાં કહ્યું (સ્વગત) જો જાણું
સમજીએ ખરું ! માટે હવે સમજાવું (પ્રગટ) અરે મુર-
ખી જાણું શા માટે સમજીએ ? મેંતો કહ્યું કે આપણું
ઘર ખુલ્લું મુકી કંઈ બહાર જઈશ નહિ કેમકે ઘરમાંથી
કોઈ સરસામાન ન લઈ જાય.

રત્ન૦—એ ખરું ! પણ તમારા શ્લોકનો ભાવાર્થ જુદો છે.

જય૦—બેશ બેશ હવે ડાયલી ! શ્લોકમાં તું શું સમજે ?

રત્ન૦—પ્રાણનાથ ! અરેરે ! ! તમને આટલા ઉપરથી ક્રોધ
થયો પણ દયાળુ દીનનો ગુન્હે માફ કરવો. કેમકે હું તો

આપની અર્ધાંગના અને આપના સુખ દુઃખમાં અર્ધ
ભાગની ગ્રાહક છું. વળી—

છંદ હરીગીત ચાલ.

દોષ છે અથાગ મૂળમાં રોશ લવ ના લાવતા,
દિન કુંકરી દાસી તૂલ્યજ વાંક માફ કરી ધારતા;
વાત વાતની વાતમાં તો સહેજ દુઃખ ઉત્પન્ન થયું,
હેત પ્રીતી સર્વ નાહીરે ઉલટ પલટ આ શું થયું. ૧
અરર ઇષ્ટ ગુણે ક્યો મેં લાજ મુજને નવ રતી,
નીયમ તોડ્યો પતિ તણો મેં નહિ થાય મારી ગતી,
આજથી અવિનય કદી કહું નહીં પ્રીતમ ચર્ચ,
શોગન છે હું માનું તેના ફેર પડશે નવ રતિ. ૨

વિદુઃ—(એકાએક પ્રવેશ કરીને) મનુરખાત સાહેબ ? કેમ
અત્યારે શું થાય છે ?

જય૦—આવો વૈહાસીકજી કેમ ટાઇમ તો થયો હજી !

વિદુઃ—જી હાં ! આજ જરા મોડું થયું છે બાર ઉપર વન્ડ-
સ મીનિટ થઈ ગઇ છે માટે તૈયારી કરો. પણ આપના
સ્ત્રી અહીં એકલા રહેશે તેમની પ્રતીજ્ઞ તનને કેમ
આવતી હશે ? મને તો સ્ત્રીઓનો વીધાસ ન આવે.

રત્નવતી—(વિદુષકને) પીઠ્યા તું તારી સ્ત્રીને ક્યાંઈ મુકાવ
નહીં જતો હોય સાથે લેઈ જતો હોઇશ.

વિદુઃ—ના હું તો સાથે લેઈ જાઉં છું. પણ સ્ત્રી જત કંઈ
નોંધએ !

શ્લોક.

સામાર્યાયાશુચીર્દક્ષા સામાર્યાપતીવ્રતા ॥

સામાર્યાયાપતિપ્રીતી સામાર્યાસતવાદિનીઃ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—જે પતીવ્ર કામ કરવાને સાધવી ચતુર તેમજ
પોતે પતીવ્રતા હોય, પોતાના પતિની સાથે અખંડ પ્રીતી

જોડાયેલી હોય, જુદા ન બોલતાં સમયને જો હવેશાં
આહેછે તેનું નામ સ્ત્રી જાણવું. હવે આવી સ્ત્રીઓ તો
બાબેજ મળે પણ હાલમાં ઘણી સ્ત્રીઓ કેવી હોયછે?

છપય.

નારી નીચ સ્વભાવ અજીત નવ જાએ હારી,
પર પુરુષ શું મગન, મરદને નાખે મારી;
વિઠ્ઠળ આત મન મદન, રદન કરતી વણ વાંકે,
સાચો કોઈ ન દોઢ જુદા અતિ આડે આંકે;
સાખામણ તેની સાંભળી મનમાં તુર્ત ન માંતીએ,
સામજ કહે કદી શાંણી ઘણી, પણ પ્રેમદા મતિ પાંતીએ. ૧

રત્ન—અલ્યા હું એવી છું ?

વિદુ—તમે એ નહિં તો એની બેન.

રત્ન—(ક્રોધ અડવાથી) બાળ મુઠું તારું! તું જા મારે ઘેર-
થી અહિ તારું કાંઈ કામ નથી.

વિદુ—સારે આ આલ્યા (જયદતને) વેલા પધારજો!

જય—(વિદુષકના ગયા પછી) પ્યારી! હું જાઉં છું.

રત્ન—ભલે પધારો, વહેલા આવજો સ્વામી નાથ ? (જય-
દત જાયછે).

(દ્રોપસીન)

—૦૦૦૦૦૦૦—

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ એક બાગ અંદર વિદવાનોની સભા.

જયદત, મદોન્મતી અને વિદુષક વિગેરે ધણાક

સભાજનોનો થએલ જમાવ.

વિદુષક—મહેરબાનો! આજે સર્વ સભામાં બીરાજેલ મા-
હેમાને પ્રથમથી એતાવુંછું કે આ વસ્ત્રે મદોન્મતી નામનો

નાગર આરી પોતાના સુધરેલ મત વીશે આપણા સત્યધર્મ વીરૂધ્ધ કાંઈક બાધણ કરવાનો છે તે સાંભળી જો ફસાઈ ગયા તો પછી એક મોટા અફસોસીના દ્રુહમાં પડયા જેવું થઈ પડશે માટે તમે જે બાધણ એક કાને સાંભળી બીજે કાને કાઢી નાંખશો એમ મારી સુચના છે. (એટલામાં મદોન્મતિ પ્રવેશ કરેછે)

જય૦—પધારયિ મદોન્મતિ.

વિદુ૦—આપ્તએ મારા મહેરબાન.

મદોન્મતિ—આપ્તએ વિદુષકજી તમે હજી છપોછો ?

વિદુ૦—ના ના મહેરબાન ! મરીને અવગતીઓ થયોછું તે તમને ખોજાવાને માટે આપ્તોછું.

જય૦—(મદોન્મતિને) આજે આ સભાના સદ્યગ્રહરથોને આપનું બાધણ સાંભળવાની ઉત્કંઠા થઈછે માટે આપે ખોલવું જોઈએ.

વિદુ૦—એવું બાધણ કરવું કે મોતાજન સર્વની છાતીઓ કાઢી દરવાજા થઈ જાય.

મદો૦—(જોયા સ્વરથી) આજ રોજ અત્મંત ખુશખબતીનો દીવસ ગણી આ સભામાં બીરાજેલ મહાન્ વિદ્વાનો અને શાન્ત મનવાળા સાહેબોને જોઈ મને ખેહદ ખુસી પેદા થઈ છે માટે એક જુજ બાધણ કરવા માગણી કરુંછું.

પ્રથમ એટલોજ વિચાર અવશ્ય કરવાનો છે કે આપણે કોણ, ક્યાંથી આવ્યા અને ક્યાં જઈશું; એ વિષે જોવા જઈએ તો બારીક દ્રષ્ટીએ એમ માલુમ પડેછે કે, આપણે અગ્નિ, જળ, આકાશ, વાયુ અને તેજ, એ પંચ તત્વનું પુતલું છીએ અને એનો બનાવનાર અતી જ્ઞાનોમય બળવાળો સ્વરૂપ છે, જેની અનંત શક્તિયડે ભૂ, આકાશ, સસી, રવિ, ગ્રહો, નક્ષત્રો, સ્ત્રીપુરુષ, શમુદ્રો, નદીઓ, પાહાડો

વિગેરે અનેક તરેહનાં પ્રાણીઓ અને વસ્તુઓ બનાવીછે. જ્યારે અજ્ઞાની મરજી હોય ત્યારે પંચ તત્ત્વનું પુતળું વીએ-રી નાખેછે ત્યારે તે તત્ત્વોના બાગ તેઓની અસલ સ્થિ-તિમાં મળી જાયછે. આ પ્રમાણે આ પુતળું વિએરાઈ જવાનું મુખ્ય કારણ એ છે કે આપણે ઇશ્વરી નીયમ વિરૂધ્ધ ચાલ્યાએ છીએ તેથી આપણી સ્થિતિ પાપમાલ યઈ જાયછે.

ઇશ્વરે પોતાની અનંત શક્તીવડે જે જે વસ્તુઓ બનાવેલ છે તેમાં મનુષ્ય એ સર્વોત્તમ છે અને તેમને અજ્ઞાનું જ્ઞાન સમજી શકવાને ઇશ્વરે મનુષ્યોમાં અકલરૂપી બી વાળું છે પણ આ બીને જ્ઞાનરૂપી ઉદ્ધનું યથાર્થિત સિંચન નહીં થવાથી તે બીની નાર્તી યઈ જાયછે, કેમકે;

મુલંનાસ્તીકુલઃશાસ્ત્રા અર્થાત મુળની નાર્તી તો શા-આ ક્યાંથી હોય? તેવી રીતે આ દુનીઆના કેટલાક મનુષ્યો કપટી કુચુરુઓની શાળાતથી અજ્ઞાનરૂપી અંધારામાં અ-થડાઈ ફાંફાં મારે છે. સખજ તેઓને ઇશ્વરનું બીલકુલ જ્ઞાન થતું નથી.

હવે જે મનુષ્યો ઇશ્વરે જેવા સુનીતીવાન નીરાકાર, ની-રપક્ષપાતો દૈવને મુકી અન્ય દૈવ એટલે રામચંદ્ર, કૃષ્ણવિશ્ણુ, સીય બ્રહ્મા દેવીઓ વગેરેની ઉપાસના કરી તેઓની પૂજા બક્ષીમાં લોભાઈ જાયછે તેઓ આખર મહા દુખી થાય છે કેમકે તેઓની પૂજા ફક્ત આત્મીક ન છતાં સંસારીક છે. આવી સંસારીક ક્ષીઆથી મનુષ્ય ઉદાર પામતું નથી; વળી ઉપર કહેલ દેવોમાં ઇશ્વરીયપણું બીલકુલ નથી. બ-ગવાન એક નામના છ ગુણ જેમાં અશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય, એ ગુણો જેનામાં અખંડ રહેલા છે એવા સત્ ચીદાનંદ ઇશ્વરને મુંકી અન્ય દૈવને સાચા જાણી તે-

ઝોધી મુક્તી મળવાની આશા ધરાવી બેસી રહેવું એ તદ્દન દુરાચાર છે.

રામચંદ્ર એ એક ક્ષત્રી અને સુર્યવંસી રાજા થઈ ગયા તેમણે અનેક જીવોનો સંહાર કરી નાખી રાવણ જેવા મહા બળીષ્ઠ રાજાનો જાન લીધો એટલો ક્રોધ, લોભ, મોહ, માયા જેવામાં અખંડ રહેલી છે ત્યાંસુધી બગવાન કહેવું બર્થ છે; વળી એ રામચંદ્ર જ્યારે દુનાઆમાં હતા અને રાજ્યપદવી પામ્યા હતા તે વખતે તેપણ કોઈ દેવીની ઉપાસના કરી સમરણ કરતા હશે અર્થાત તેપણ બગવાન માનતા એ દુરસ્ત નથી.

કુશ તેપણ એક કામી પુરુષ અને અવતારીક, એટલે વારંવાર જન્મવું અને મરવું માટે જ્યાંસુધી ભગ (યોના) ત્યાગ કરી નથી બગઅંત થયો નથી ત્યાંસુધી બગવંત એ શબ્દ ધારક થવું સુસ્કીલ છે.

શીવ પણ કામી પુરુષ એટલે વનમાં બીલની સ્ત્રી સાથે કામાંધ બણી નૃત્ય કર્યું તો તેપણ બગવાન માનતા એ ખરાબર નથી.

દુર્ગા દેવી પરમ ક્રોધી, કાળીકા દેવી અત્યંત નીહુર ઝેરે દેવીઓ માંથ અને રૂદ્ર બક્ષી તેમજ અસુરોના વધ કરનાર પણ મનુષ્યને ઉધાર પમાડવાને શક્તિવાન સમજાવી નહીં.

બ્રહ્મા તેપણ પોતાનીજ પુત્રીપર આસક્ત થયા; વળી સ્વપ્તીનો ઉત્પન કર્તા બ્રહ્મા હોય તો હાજના વસ્ત્રમાં લોક તેઓની ધૂળ કેમ કરતા નથી? શા માટે ઉત્પન કરનારને માનતા નથી. આ જાણવું બહુજીવ અગત્યનું છે.

લોકો કહે છે કે વનસ્થાન કરવાથી, જટા વધારવાથી, બસ્ત્ર લગાવવાથી અથવા ક્ષૌર (ચુંડન) કરાવવાથી મુક્તિ

મજે. આમ માનવું પણ બ્યાજબી નથી કેમકે વનવાસમાં રહેવું દુરસ્ત હોય તો અને મુક્તિ મળતી હોય તો સર્વને વનવાસ કરવો બ્યાજબી છે. તો સર્વ લોક વનમાં રહે તો વનમાં પણ એક બારી નામ બની જાય. તો પછી વન ન કહેવાય અને વન ન કેવાય તો મુક્તિ ન મળે; વળી જો વનામ કરવાથી મુક્તિ મળે; તો વનમાં કેટલાંક જાતવરો નીરંતર રહે છે તેમનેજ મુક્તી મળે વળી કેટલીક જાતનાં જાતવરોને જરા (કેસ) પણ વધે છે રાશબ અહનીશ બરમ ઓલાંજ કરે છે, ગાડરાં (મેઢાં) પણ મુંડન કરાવે છે તો આ સર્વ જીવોની ગતિને ત્યાગ આવી મુક્તી મળતી જોઈએ પરંતુ મુક્તી મળતીજ નથી.

કેટલાક લોકો મુર્તિપૂજન કરે છે અને મુર્તિને દૈવ માને છે તેપણ દુરસ્ત નથી કેમકે મુર્તિ કંત કાઢે યા પાષાણ કે ધાતુની બને છે અને તે ચૈતન્ય નહીં પણ જડ પદાર્થ છે તેમ તેનામાં હજન ચલન શક્તી પણ બીલકુલ નથી અને તે મુર્તિ મનુષ્ય પોતાના ઓજારથી વનાવે છે માટે મુર્તિને પણ બગવાન કહી નમવું એ બ્યાજબી છે એમ હું ધારતો નથી.

માટે સર્વ સાહેબોએ આ ટુંક બાષણ ધ્યાનમાં લઈ અન્ય દૈવનો ઉપાસના ત્યાગ કરી એક અદલ ધનસાફી ઇશ્વરની બક્તિમાર્ગે ત્વરાથી જઈ પોહોચશો એમ હું સંપૂર્ણ આશા રાખુ છું.—

વિષયક—આ તમામ કીધું તે ખરું છે એમ હું કદી માનવાનો નથી આકાશ અને પાતાળ એક થઈ જાય તોપણ શું થયું. હું કબી જૈનમતથી ડગવાનો નથી તો બીજા અહરથી પણ નહિજ ડગે એમ હું ધારું.

જય—(મદોન્મતિને) મહેરબાન ! તમે આ જે બાષણ ક-

હું તેના વિરુદ્ધ મારે તમને કહેવાનું છે; પરંતુ આને ટાલમ થઈ ચુક્યો છે માટે કાલરોજ વુલ્કમ નામના કૃ-
શ્વનનું ભાષણ થયાબાદ પરમ દીવસે તમો અવસ્ય પ-
ધારજો એટલે તમને કહેવામાં આવશે.

મદોન્મતી—(સત્તામ કરીને) બહુ સાહે તારે પરમ દીવસે
હું સભામાં જરૂર આવીશ આ વખતે જાણીશું.

જયદત—પધારો, આવજો. (મદોન્મતિ જાય છે બાદ જરા-
વાર પછી સભાસદો પોતપોતાને મુકામે ગમન કરે છે)

(રૂપરસીન)

—૦૦૦૦૦૦૦—

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ એક જૈનશાળા.

જયદત, વુલ્કમ તથા વિદુવક વિગેરે સભાસદો.

વુલ્કમ—(જયદતને) યુડ નુંનસર (પુરસા ઉપર ખેસે છે)

વિદુ—(વુલ્કમને દેખી) ઓપ મારા બાપ! આ કુંણ કા-
જબુટ જોવા આવીને પુરસા ઉપર એટલ છે?

જય—અરે મુરખ! એક સાહેબનું અપમાન નહી કરવું
એ તો કૃશ્ન છે તે અહી પોતાના ધર્મ વિષે ચરચા
કરવા આવેલા છે.

વિદુ—અરચા તેતો હીક પણ આ કુતરાં ફાંફેડી ખાપ
એવા વેસ ક્યાંથી કર્યો છે. હું તો તે જોઈને વિસ્મય થઈ
ગયો છું પણ આ વખતે તેમની ધર્મને લીધે જો કાઈ
પણ સ્થાન અહિં આવશે તો સર્વ સભાને લેખેલ થશે
માટે પ્રથમથી એતીનેજ ખેસજો નહિં તો પછી હું અ-
કલ મફત આપવાનો નથી, કેમકે અકલના ટકા લાગશે.

વુલ્કમ—(હસીને) ઓહ. યુ આર વેરી વનડર કુલ્કમન બટ

થેકથુ માય ડોયર થેકથુ (અરે તું ધણો ખરામ માણસ
છે પણ સાબાથ છે તને)

જયઃ—પાર હવે તમારું બાપણ ચલાવવું નોંધએ.

બુદ્ધ્ય—આઈ એમ રેડી ટૂ પ્રોસીડ ફરધર (જેવી ત-
મારી ઈછા)

જયઃ—તારે મહેરબાન! કેટલા બળ્યા હશે!

બુદ્ધ્ય—(પાટલુનના ખીસામાંથી વાંચ કાઢી નોંધને) વન.

જયઃ—એમ! એક બળ્યો છે? તારે ટાઇમ થઈ ગયો.

વિદુઃ—(બુદ્ધ્યમને) અરે! હવે તમે તમારું બાપણ ચલાવો,
પણ જીક નહીં બોલશો! જીક બોલ્યા તો તમારા ઈશુ
નામના પરમેશ્વરના લડ પડવાના.

બુદ્ધ્ય—(ક્રોધ ચડાવી એકદમ) ઓ પુત્રગો આઠિટ યુ હેવ
નો સેન્સ એટએલ (અરે બેવકુફ બાહાર નીકળ
તારામાં જરા પણ અકલ નથી.)

વિદુઃ—(ડરતા લીધે એકદમ જમીનપર પછડાય છે તેથી
ઓતાજનો તેને સચેતન કરી બેઠો કરેછે નીશ્ચીત થયા
બાદ પત્રક રહી ઉભા થઈ આ વિચીત્રને બોલાવું તે
કોણ હશે એમ વિચારી કહે છે)

દોહરા.

અહો હરી આ કુંણછે રાક્ષસ ખવીસ કે નંન,
સત્ય કહે જયદત્તજી! ખવીસ બાસ્યો મંન. ૧
હુદે પત્રક ધીરજ પકડ નોજીધું એહનો બેલ,
પત્રક પહેલ નો આવતો કરત વાત સહુ સેલ. ૨
જેર પણ નોજી સહી શું આવ્યો આ ઠાર,
કયા અવણ સવી સાંભળી પછી કહું નીરધાર. ૩
જીવ જરા વિચારતું સભા બરાએત આજ,
એહ ફજીને મારતો (પણ) આવે જયદત્ત લાજ. ૪

પરંતુ હવે તેના બોલવા ઉપરથી તેનું વિદ્વાતાપણું જુ-
રત મ્હાલુમ પડી આવશે.

૪૫૦—(વિદુષકનાં મરમીત વચન સાંભળી રહે છે અને
સમદ્રષ્ટીથી વિચારમાં પડી કુલ્યમતા સામું જોઈ રહે છે
તેથી કુલ્યમ એકદમ બોલી ઉઠે છે.)

૫૨૫૦—

Among the rich, among the great,
For all their wealth and their state
There smany a heart not half softee
From care as humble honesty.

એમંગ. ધી. રીચ. એમંગ. ધી ગ્રેટ

કાર બોલ ઘેર વેલ્થ, એન્ડ ઘેર સ્ટેટ

ધિસે મેની આહાર્ટનોટ હાફ. સો. ફ્રી. ક્રોમ

કેર એન્ડ હમ્બલ એનિસ્ટી.

બાષાન્તર—સમૃદ્ધી દોલત અને વૈભવવાળા તાલેનંત અને
મોટા ઉમરાવ માણસોમાંના ઘણા પુરુષોને પણ ગરી-
બ પ્રમાણીક માણસતા કરતાં બમણી ચિંતા હોય છે.
તેમ આ વિદ્વાન પુરુષનું એજ કારણ છે ખુસકારક
સમેમાં અફસોસકારક વસ્ત્ર આબ્યાથી વીદવાન પુરુષ
ઘણી બાબતનો વિચાર ધારણ કરે છે.

૪૫૦—આપ કહેાછો તે ખરૂં છે (વિદુષક સાંમી આંગળી
કરંને) આ માણસ વિદુષક છે એટલે તે હરેક બાબત
આડા સ્વાલ કરે તેમાં આપે રીસ ન ચડાવવી જોઈએ
કેમકે આપ વિદ્વાનછો એટલે શુભવાન પુરુષોને હરેક
માણસ હરકત કરવાને ત્વરીત યાચે જેમકે.

શ્લોક.

માંશંપસૂનંદસનાગજાનં અસંતરૂપિયુવતિજનાનં॥

અર્થેનરાણંફલંતરૂણં ગુણાધિકારવૈરકરાભવૈતિ. ॥૧૧॥

અર્થ — પશુઓને માંસ ધણી હોયછે તો તેમને કુટ લોકો માન
રવાને પ્રયત્ન કરેછે હાથીના દાંત મોટા અને સારા હોય
છે તોતે કાઢી લેવાને લોકો પ્રયત્ન કરે છે અત્યંત રૂપ-
ણન સ્ત્રી હોયછે તો તેને કુસાવવાને કામી પુરુષો પ્રયત્ન
કરેછે જેની પાસે લક્ષ્મી હોયછે તો તે છીનવી લેવાને
કુચ લોકો પ્રયત્ન કરેછે જે વ્રજને સારાં સ્વાદીષ્ટ ફળ
હોયછે તો તે તોડવાને લાલચુ લોકો પ્રયત્ન કરે છે અને
જે ગુણવાન પુરુષ છે તેનાથી વાદ કરી હરાવી પૈર-
બાવ કરવાને કેટલાક દૂસી લોકો પ્રયત્ન કરેછે તેવી રીતે
જેનામાં વધારે ગુણછે તોતે પણ એક કુખનું કારણ
છે. એર ! હવે આપે બાપણુ મનાવવું જોઈએ કેમકે
વજ્ર ધણી થઈ ગયો છે.

વૃદ્ધમ—(નિશ્ચીત થઈ બાપણુ કરે છે) આ કુનિઆના
કેટલાક લોકો અત્યંત સામ્રાયવાન ધનુ જેવા પ્રતાપી
દેવને મુકી અન્ય દેવોની પુજા ભક્તીમાં લયલીન થઈ
જઈ એક દુઃખરૂપી વનમાં કુસાઈ ગયાછે તે કપ્પી
પણ ઉધાર પામી સ્વર્ગવાસ દેખવાના નથી અને દૈવ
દેવીઓની ભક્તી કરવા દાંત પુણ્ય યજ્ઞાદી કરે છે તેનું
કાંઈ પણ ફળ મળતું નથી છતાં નાહક કષ્ટક્રીયા કરી
વ્રથા જન્મ ગુમાવે છે પણ પ્રભુના માર્ગ સંબંધી જ્ઞાન
મળવતા નથી જેના લીધે અનંત દુઃખ સહન કરી
મર્યું પામે છે.

પ્રથમ એ જોવાનુંછે કે આ શરી કોણે ઉત્પન્ન કરી ?
હિન્દુ લોકો કહેછે કે શરી બ્રહ્માએ ઉત્પન્ન કરી પણ સહ
લોકો સમજતા નથી કે આ અખીલ બ્રહ્માંડનો પેદા ક-
રનાર પ્રભુ ઈસામસીહ સીવાય કોઈ અન્યદૈવ નથી જો

બ્રહ્માએ ઉત્પન્ન કરી એમ માનતા હોય તો મારે એટલું જ પુછવાનું છે કે જ્યારે મૃતી નવીન ઉત્પન્ન કરી ત્યારે આ પાણી, સમુદ્રો, વૃક્ષો વગેરે સમગ્રની ચીજો બ્રહ્મા ક્યાંથી લાવ્યા? અને લાવ્યા તોતે બ્રહ્માએ ક્યાં રાખ્યું હતું તેમ એ જે સ્થાનીકથી લાવ્યા હશે તે સ્થાનીકે કોણે બતાવેલ હશે? જો બ્રહ્માએ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લાવી મુકેલ હોય તો પછી મૃતી નવીન કહેવાય કેમ? વળી જ્યારે મૃતી પ્રથમ નહીં હતી ત્યારે આવી ક્યાંથી આ સમજવું દીર્ઘ-દ્રષ્ટીનું છે તો આ મૃતી બ્રહ્માએ પેદા કીધી એમ માનવામાં આવતું નથી; તેમ બ્રહ્માએજ પેદા કીધી એમ હોય તો ખરો વિચાર એ કરવાનો છે કે જુદા બ્રહ્માજ સમુદ્ર પંકજમાંથી ઉત્પન્ન થયા છે તો તે પંકજ (કમળ) અને સમુદ્રનું જળ એ શા આધારે રહેલ હશે? પૃથ્વીના આધાર વિના તે રહેજ નહીં ત્યારે એ રીતે પૃથ્વી બ્રહ્માના પેદા થયા પહેલની છે એમ સીદ્ધ થાય છે તો પછી મૃતી બ્રહ્માએ પેદા કીધી એમ માનવાનું કંઈપણ કારણ નથી તેમ ઉત્પન્ન કરનાર બ્રહ્માજ હોયતો શામાટે ઉત્પન્ન કરનારની પુત્ર સંસારમાંથી ઉઠી ગઈ? તે બતાવી આપવું જોઈએ.

કોઈ લોક વિશ્નુ તથા માહાદેવને બગવાન માને છે ત્યારે બંનેમાંથી કયો દેવ સાચો એ સમજાવું નથી. વીશ્નુપુરાણમાં વિશ્નુ પરમેશ્વર તથા શીવપુરાણમાં શીવ પરમેશ્વર એમ ઠરાવેલ છે તો પરમેશ્વર કોણ એ જાણવું જોઈએ. અલગત તે બંનેમાંથી એક પણ પરમેશ્વર નથી. કેમકે બ્રહ્માએ પોતાની પુત્રી સરસ્વતીપર કુદ્રષ્ટી કીધી વિશ્નુએ રૂપધરી અનેક વતીવ્રતા સ્ત્રીઓ બ્રજ કીધી, મહેશ્વર સીવ-પુરમાં એક કસમણ પાસે ગયો, હવે આવા વિષયકર્મોમાં શું ઇશ્વરીયપણું છે? કાંઈજ નથી.

કોઈ કહેછે કે સધળું ઇશ્વર કરેછે, માણસ પાપ પુન્ય કરતો નથી ઇશ્વરજ કરેછે તો પરભાવો કોણ કરે છે ? પાપનું ફળરૂપ સંકટ કોણ ભાગવે છે ? જો ના કહેતો ભાગવનાર જીવો ઈશ્વર તો પાપ પુણ્ય કરનાર જીવો નહીં હોય, માટે તે વાત પણ મીઠ્યા છે.

કહેાછો કે રામચંદ્ર તથા કૃષ્ણ ભગવાન હતા, રામ પથર તાર્યા કૃષ્ણે કનીષ્ઠ અંગુળીપર પરવત ઉપાડ્યો તો તે વાત ખરી હોયતો તે શાક્ષો વીના કેમ મનાય ? કેવળ પોથીમાંથી લખેલ કેમ મનાય ? હરેક કલ્પના મનમાં આવે તે લખવાને શું અડચણ ? કાગળ શાહી કલમ માત્ર જોઈએ. હાલમાં પણ એવાં હજારો પુસ્તકો નવિન રચાય છે, છપાય છે અને લખાય છે તે સધળાં સાચાં કેમ માનીએ ? નજ માનવાં જોઈએ અને રામ તથા કૃષ્ણને ભગવાન માનીએ તોપછી તેઓનું મર્ણુ કેમ આવ્યું હશે ? શું ! ભગવાનનું મોત આવ્યું હશે ? વળી લોક કહેછે કે શાસ્ત્રીને દોષ નથી તો શામાટે વિશ્નુશાસ્ત્રમાં લખ્યુંછે કે માહાદેવ કોડીઓ થયો, વિશ્નુ શાળીંગરામનો પથર થયો, બ્રહ્માની પુત્ર બંધ થઈ, જગંભાયજીના ચારે હાથ કપાયા, ગણપતીનું માથું કપાયું, જો શાસ્ત્રીને દોષ નથી લાગતો તો એ પ્રકારની શીક્ષા કેમ પામ્યા હશે ? જો શીક્ષા પામે તો દૈવ શાના ? પણ હું ધારું છું કે તે દૈવજ નથી.

ગુજરાતના ડાકોર (રણછોડ) મહા પ્રતાપી છે એમ કહેછે. જો પ્રતાપી હોય તો તેમના મંદીરમાં જાત્રીયોનું ધન હર્ણ કરવા ચોરલોકો આવી ભરાયછે તેમને દુર કેમ નથી કરતા ? અને એક પોલીસ કોન્ટેબલ સીપાઈ હાજર હોય તો તમામને પકડી દેદ કરેછે તો શું ? ડાકોરનું સીપાઈ જીટલું પ્રખ્યાત નથી. હવે જો પ્રખ્યાત નથી ત્યારે પ્રતાપી માનવા દુરસ્ત નથી.

દાન પુંડ્ર્ય યજ્ઞ શ્તાનયી અને ધર્મકથા સાંભળવાથી પણ મુક્તિ મળતી નથી. તેમ મુર્તિપૂજન કરવું એ પણ બ્યાજની નથી કેમકે તેમાં કંઈપણ ફળ નથી. મુર્તિ નિઃજિવ છે. આંખ છે પણ દેખતી નથી, પગ છે પણ ચાલતી નથી, હાથ છે પણ પોતાના સેવકને કંઈ આપતી નથી, મલાટ યા કોઈ કારીગરે બનાવેલ છે તેમ તે મુર્તિ પોતાનો બચાવ કરી શકતી નથી, દેવળને અગ્નિ લાગે તો દેવળ મુર્તિ સહીત ભસ્મ થઈ જાય છે. રેત્ર આવે તો દેવળ મુર્તિ સહીત તણાઈ જાય છે વીગિરે હરેક આકૃતથી તે પોતાનો બચાવ કરી શકતી નથી તો પોતાના સેવકને કોઈ આકૃતથી ક્યાંથી બચાવે ? નજ બચાવે.

બ્રાહ્મણો કહે છે કે મુર્તિમાં મંત્રનું આવાહન કીધાથી મુર્તિ સજીવન થાય છે અને દેવપણું આવે છે તો સજીવન થયામાઠ જીવતી નીચાની કેમ જણાતી નથી ? તો પછી સજીવન કીધાનું શું પ્રમાણ. મંત્ર બોલ્યાથી બ્રાહ્મણ મુર્તિ સજીવન કરે તો પછી કેટલાક અસંતાનીઆ મર્ણુ પામે છે તેમણે મૂર્તીકાની મુર્તિ બનાવી પુત્રરૂપે તેમાં જીવ કેમ નથી ધાત્રતા ? મુર્તિમાં દેવપણું આણવા કરતાં મનુષ્ય પણું આણવું મુશ્કેલ નથી. તેમ મંત્રવચ્ચ દેવતા હોય તો પછી મંત્ર બોલનારને દેવથી અધીક માનવો જોઈએ તો દેવ સ્વહસ્થાચારી મનુષ્યને વચ્ચ થાય તો તે દેવજ નહીં સમજવા.

એક દેવની અનેક મુર્તિઓ હોય છે તો તે સર્વમાં દેવપણું તો પછી દેવ એક કે દેવના વિભાગ સમજવા ? પણ દેવ તો એકજ છે વળી મુર્તિ પથરની છે પણ વિદ્યાસ રાખીએ તો તે દેવજ છે તે વાત પણ તદન ખોટી છે કેમકે જો જોવી હોય તેવીજ વસ્તુ માનવી જોઈએ. કાંકરાને રૂપી.

ઓ માનીએ તો કેમ મનાય? અને તેથી આપણું કરજ મટશે? ભંગીઆને બ્રાહ્મણ મનાશે? તેમ અનાજને અનાજ માની આપણે તો ભુખ જાય પણ વીખને અનાજ છે એમ માની આપણે તો ભુખ જશે? નહીંજ જાય અને ઉત્તરું મૃત્યુ થશે. વીગેરે કેટલાક દાખલા છે માટે મુર્તિને પથર માનીએ તો મનાય પણ દૈવ માનવું એ દુરસ્ત નથી.

મુર્તિ પુજનથી ચિત્ત પરમેશ્વર પર લાગેછે તે વાત પણ વીપ્રીત છે એકને જોવાથી બીજા પર ચિત્ત કેમ ખેસે? કીચડમાં પગ ભરાયાથી આકાશની ગતિ કેમ થાય? અને કહોછો કે શાકાર દૈવની ઓળખાણ થાય છે તો તળાવના તળીઆના કર્દમમાં મેદા ધાલેથી આકાશના તારા નજરે દેખાશે? અજ્ઞાત નહીંજ દેખાય માટે આવા ઢોંગી પ્રપંચ ત્યાગ કરી સત્યરૂપી જે પ્રભુ યશુમસીહની ભક્તી કરવી જોઈએ તેજ સત્ય છે.

હવે પ્રભુ યશુમસીહ તે કોણ અને ક્યાંથી આવ્યો તે જાણવું અગત્યનું છે. એક પ્રભુ ઇશુખ્રીસ્ત યેરુલે હજરત ઇસામસીહ જે પરમેશ્વરનો અવતાર જે નિરૂપાય અને નિઃકલંક હતો તેજ તમારો અમારો અને જગતમાંના બધા મનુષ્યોને તારનાર છે તેણે આસરે પોંછી ઓગણી. સસો વર્સ અગાઉ માનવી દેહ ધારણ કર્યો હતો પણ તે માણસ જેવા પાપી નહતો. તેણે બીબી મરીઅમને પેટે જન્મ લીધો પણ તે અનાદી અનંત પરમેશ્વર હતો અને છે. આ જગત પેદા થયું નહતું સારે તે તેણેજ પેદા કરીધું અને તેજ અજ્ઞાતે છે. તેણે માણસ અને પરમેશ્વરની વચ્ચે મધ્યસ્થી કરવી હતી તેમાં માણસ અને દૈવપણાનું અગત્ય હતું માટે તેણે પરમેશ્વર છતાં માણસનો અવતાર લીધો આપણે પરમેશ્વરના હુકમ તોડ્યા તે બધા તેણે પા-

જ્યા અને તેને ઘણાં સુકૃત્ય કીધાં બલકે ઘણાંએને પા-
પની માફી પણ કીધી. આપણે માટે તેણે બહુ પીડા ખમી
અને આખરે મોત પણ ખમ્યું તોપણ તે મોતના અખ-
તારમાં ન રહેતાં જીવતો થઈ કબરમાંથી ઉઠ્યો તે સાળીસ
દાહાડા ફુનીઆમાં રહીને આકાશમાં ચઢી ગયો હવે આ-
કાશમાં પરમેશ્વરની જમણી પાસે બેસીને સધજો. અધી-
કાર ચલાવેછે અને આપણે વારતે વકીલાત કરેછે. આખરે
આ જગતના અંતની વખતે બધાં માણસો ફરી ઉઠશે તારે
તે બધાંનો ધનસાફ કરશે. જે લોકોએ તેનો બંદોબસ્ત રાખ્યો
છે તેઓને આકાશમાં અવિનાશી સુખમાં લેઈ જશે અને
જેઓને અવિશ્વાસ કીધોછે તેઓને અનંત કાળના નરક
કુંડમાં નાખશે તેના સીવાય બીજા કોઈ તારનાર નથી; માટે
મારા પ્યારા મીત્રો એવા અનંત શક્તિવાળા કબુલ કરજો
આવો અને તમારા જીવાત્માનું તારણ સારો તો કપાળ
પરમેશ્વર તમને પોતાનો પરીત્રાત્મા આપે અને તે વગર
તમારામાં સફળ કરો—આમિન (અંધ થાયછે)

વિદુઃ—મહેરબાન! આપે તો બહુજ ટાલ્યું ચલાવ્યું, કંઈ
ગપ મારવામાં બીજી વખત માટે બાકી રાખ્યું નથી પણ
તમારા જેવાને અમારા જૈનમતમાં નાસ્તીક (મીશ્વાત્વી)
કહાંછે તે બરાબર છે.

વુદ્ધ્ય૦—વેરીવેલ (એમ તારે)

જય૦—આપે જે બાણણ કર્યું છે તે અમે અમારા જૈન-
મત મુજબ કબુલ કરતા નથી સત્યજ તેના વિરુદ્ધ અ-
મારે હકીકત કેવાની જરૂર, પરંતુ આજે સભા બરખા-
સ્ત થવા ટાલમ થઈ ગયોછે માટે કાલરોજ આ વીશી
બાણણ કરવામાં આવશે જેથી આપે અહીંના રાજ્ય-
બાગની અંદર પધારવું.

બુદ્ધ્ય૦—વેરીવેત (ખડુંસાફ) આ વસ્તે રત્ન માગુંછું કાલે
આવીશ.

જય૦—ભણે પધારો (બુદ્ધ્યમ જયછે)

વિદુ૦—જયદત્ત ! સભા વિસર્જન થવી જોઈએ.
(સર્વ સભાસદો પોતપોતાના મુકામે ગમન કરેછે)

(રૂપસીન)

—ૐૐૐૐ—

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ જયદત્ત સેડનો રંગમહેલ.

જયદત્ત, રત્નવતિ અને વિદુષક.

રત્ન૦—(જયદત્તને આવ્યાઆદ) પ્રાણનાથ ? આપ મોડા
કેમ આવ્યા અત્યારસુધી ક્યાં ગયા હતા મને તમારો
બહેંસો આવતો નથી તમને મને મુંડી કંઈ ફરવા જા-
ઓછો એ સાહે નથી.

જય૦—(ક્રોધમાં)

દોહરો.

મુરખ મન વિચારીને, કરીએ વાક્ય ઉચ્ચાર;

વગર વિચાર્યું બિલતાં, પડે લાતનાં માર. ૧

રત્ન૦—એમ એકાએક ક્રોધાયમાન શા માટે યાઓછો ?
દોહરો.

માર પડે શા કારણે, વાંક નહિ મુજ આજ;

ખીન વાંકેથી મારતાં, જીગમાં રહે કેમ લાજ. ૨

(વિદુષક પ્રવેશ કરેછે)

વિદુ૦—(જયદત્તને) મેહેરખાન સાહેબ ! આવતાંજ લડા-
લડી અલાવવા માંડી કે શું ?

જય૦—જોને ! મને પણ ધમકાવેછે.

વીદુ૦—તમારામાં ક્યાં શક્તી છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે.

શ્લોક.

ભોજનંચઘૃતંસારં રાત્રીસારંજાગતા ॥

વેરીઆગતાસાગતા સ્ત્રીસારંશાટકા. ॥૧॥

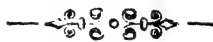
ભાવાર્થ—ભોજનને વિષે ઘૃત હોયતોજ સાંઈ અને રાત્રને વિષે જાગવું એજ સાંઈ, વેરીની આગતા સ્વાગતા કરવી એ પણ સાંઈ તેવીજ રીતે સ્ત્રીનો વાંક હોયતો તેને સાટકા (માર) એજ સાર છે.

રત્ન૦—(વિદુષકને) જા મારા પીટ્યા ! આવીને બદસલાઓ કેવી આપેછે નીકળ મારા મકાનમાંથી !

વિદુ૦—(જયદત્તને) ભાઈ ! મારાં બાબી સાહેબ રત્ન આપે છે માટે જતો રહું છું. (જયછે)

જય૦—(વિદુષકના ગયા બાદ) ખારી ! ચાલો હવે જમી લઈએ કેમકે મને ક્ષુધા લાગીછે માટે ત્વરા કરો.

રત્ન૦—ચાલો પ્રાણનાથ જમી લઈએ (બંનેજણુ જઈ પોતાના ઘરના અંદરના ભાગમાં જમવા બેસે છે)

પ્રવેશ ૫ મો.

રથજી રાજબાગ અંદરની સભા.

જયદત્ત, મંદમતિ, મદોન્મતિ, પરમાનંદ, ચમરખાં,
પુલક્યમ અને વિદુષક તથા તે સિવાય ફેટલાક સદ-
ગ્રહસ્થોની ઠઠ જામેલ છેવટની સભા.

મંદમતી—(પરમાનંદને) ભક્તજી ! આ પણ બંને ઘણું કરી મળતા મતવાળા છીએ માટે પુછું કે આપણે પરમ-
શ્વર કોને માનવો !

પરમાનંદ—જીહાં ! હમ પરમેશ્વર ઉરકો કહતેહે કે જીરને પાં-

ચપાંડવકી સ્ત્રી દ્રુપતીકું સભા મધ્ય બચ્ચ દેકે લાજ
રખી, ઓર સમુદ્રકે મધ્ય જળમે ગજકી સહાય કરી
ઓર અન્નમેલકું બચાયા ઓર જીરને બીફુરજીકી બા-
જીકા બજન કીયા અહીંયાસ્ત્રીકા બચાવકીઆ, રોહી-
દાસ ચમારે ઓર નાગરે ભક્ત નરસિંહમહેતા ઓર
હરણાકુંસરાજકા પુત્ર પ્રહેલાદકા ઉદ્ધાર કીઆ, ઓર
હરીશ્ચંદ્રરાજ ઓર ઉરકી રાની તારામતિ જે સત્ય
નહિ ચુકે તો ઉરકું અત્યંત સુખ દીઆ બેસે જે પ-
રીયજા નારાયનહે ઉરકું હમ પરમેશ્વર કહેતે હે. વા-
હ સત્ય હે.

૪૬૦—ભક્તજી ! હું પણ તમારા મતને મળતોહું પણ મ-
હેરબાન મદોન્મતિ પરમેશ્વર કોને માનતા હશે ? તે
સમજાવું નથી.

મદોન્મતિ—હું એક પરમેશ્વર જેકે નીરાકર સર્વશક્તિમાન
નિરવયવ, નિર્ધર્મ, પરિપૂર્ણ, સર્વત્ર નરંજન વાસુદેવ અ-
વિનાશ સચ્ચિદાનંદ એવા જે હૃદય તેને હું પરિપૂર્ણ
રીતે અહનિસ આરાધુંહું.

ચમરખાં—(પ્રશ્નમને) મહેરબાન ? તુમલોક કીસકું ખુદા
માનતે હોગે ?

બુદ્ધમ—હમે હમારા દેવ હજરત હશામસીહ, જેકે હથુખીશ
તેને અમે હૃદય જાણીએ છીએ સીવાય તદન પ્રપં-
ચ રચેલા છે.

ચમ૦—હમતો હજરત ઓર પીરપેગંબર જે હમારે કુરાન
સરીફમે જે લીજે હુવેહે ઓ સમકું માનતેહે લેકીન
અલાહ તાલાતો એકજાહે ઓ સચહે.

૪૪૦—અરે મહેરબાનો ! વ્રથા મતમાં કુલાઈ મગ્ન થઈ
બેસી રહેવું દુરરત નથી કેમકે ષટેદરીશણના મત એકત્ર
કરીએતો દુરત બિબબાવ ન રહેતાં વીવચન થશે. શા-

આમાં કહ્યું છે કે જેમ કુંભાર મૃતીકા પોતાના ચક્ર (આ-
કા) ઉપર મુકી અનેક તરેહનાં બાજન બનાવે છે
અને તેનાં જુદાં નામ આપે છે પણ મૃતીકાનું અસ્થી-
ત્વ એક જ છે અને મૃતીકા નામ પણ એક જ છે
તેવી જ રીતે આ જગતમાં સૌ સૌના મનગમતાં નામો
આપી દેવસ્થાપન કરી જુદાપણું અને મતામતિપણું
કીધું છે; પરંતુ જેમ મૃતીકાનું અસ્થીત્વપણું એક છે
તેમ પરમેશ્વર સર્વ શક્તિમાન એક જ છે માટે એક
નપગ્રહણ કીધાથી અસ્ત્રાનપણું નાશ થતું નથી પણ
શ્યાદવાદમત ગ્રહણ કીધાથી જ અસ્ત્રાન નાશ થઈ મોક્ષ
પ્રાપ્તિ થાય છે જેમકે—

દોહરો.

જથાશુત સંગ્રહ વિના, મુક્તમાળ નહિ હોય;

તથા શ્યાદવાદિવીના, મોક્ષ ન સાધે કોય. ૧

મોતી અનેક તરેહનાં બને છે પરંતુ તે જથાબંધ મોતી
એકરથાને રાખીએ પણ મુક્તમાળ કહેવાય નહીં પણ
જ્યારે સુત્ર (દોરો) ના સમાગમમાં જોડાય ત્યારે જ હાર
મુક્તમાળ એવું નામ કહેવાય. તેવી રીતે સર્વ મત એકત્ર
થયા સિવાય જ્ઞાનપ્રકાશ થતો નથી. તે સત્ય છે. માટે
અંધહસ્તી ત્યાગવ્રતની પેઠે નકામો મત પકડી રહ્યાછો તે
ત્યાગ કરી આપણે જોઈએ.

વિદુઃ--(જયદતને) મહેરબાન સાહેબ ! આપે હવે બાપણ
ચઢાવી આ લોકોના સંશય દુર કરવા જોઈએ.

જયઃ--(બાપણ કરે છે) આ વસ્તે મહારે સર્વ સાહેબોનાં
સમીપે એટલું જ બાપણ કરવાનું છે કે મહેરબાન મંદ-
મતિ તથા મહારાજ પરમાનંદ અને મીયાં ચમરખાં
એમનાં બાપણ પ્રશ્નોત્તરરૂપે થઈ ગએલ છે અને તે

પોતાના મત વિશે વધારે વાદ ચલાવવાને હિંમત ધરાવી શક્યા નથી એટલે તે વિષે વિરૂધ્ધ હકીકત કુંઠિ પણ કહેવાની જરૂર નથી ફક્ત મહેરબાન મદોન્મતિ તથા કુશ્વન પુલ્કમના બાપણે વિષે કહેવાની જરૂર સમજ્ય તેમાં પ્રથમ મહેરબાન મદોન્મતીના કરેલ બાપણ પીરૂધ્ધ હકીકત બતાવું છું તે અવણે ધારણ કરેશા.

તે પોતાના બાપણમાં દેવ દેવીઓ અને રામ તથા કૃષ્ણને ન માંનવા વિષે જે હકીકત કહેછે તેથી હું કેટલીક રીતે મળતો આવી કબુલ કરું છું પણ મુર્તિને નહિ માંનવા વીશે તેમણે જે હકીકત બતાવી છે તે તદ્દન માંનવાલાયક નથી કેમકે મુર્તિનું પુજન તથા દરીસણ કરવું અવશ્ય કરીને કહેલ છે, કેમકે હાલ પંચમકાળનું પ્રવર્તન છે સમજ્ય મુર્તિને ત્યાગ કરી એક ઇશ્વરને બજાએ તો ઇશ્વર કોઈ દીવસે દેખાવ આપતો નથી તેથી મનુષ્યોને ઇશ્વરનો ડર ન રહેતાં અધોરે કર્મ કરવાને ત્વરીત થઈ જાય માટે તેમને દુઃકૃત્ય કરતાં ડરવા અને ઇશ્વરરૂપે બજવા મુર્તિ એ એક આલંબન છે માટે મુર્તિપુજન અવશ્ય કરવું કહ્યું છે તેમ સર્વને મુર્તિનાં દરીસણ કરવાંજ જોઈએ પણ જૈનમતિ આવકને તો પોતાના દેવની મુર્તિનું પુજન કીધા સીવાય જમવું પણ ઉપાશક દયાંગ સુત્રને વિષે કહ્યું નથી. માટે મુર્તિને આસ પરમેશ્વર માંનવી જોઈએ.

હવે પુલ્કમ સાહેબે કરેલ બાપણના પ્રથમ ભાગમાં મહી બ્રહ્માએ નહિ ઉત્પન્ન કીધા વીષે જે હકીકત બતાવી છે તે હું કબુલ કરતાં એટલુંજ કહું છું કે મહી નવીન ઉત્પન્ન થઈ નથી પણ મહી અનાદી અનંત ભાગે એટલે અસંસદી છે અને છેજ વિનાશ થવાનો નથી.

દેવદેવીઓમાં ઇશ્વરીયપણું નથી તે વાત પણ સત્ય છે

કેમકે તેતો એક અવતારી થઈ ગયાં પણ તેમણે મનુષ્યને ઉદ્ધાર પમાડવાના કુંઈ ઉપાય સાધન કીધા નથી.

શાસ્ત્રને નહિ માનવા વિશે જે હકીકત બતાવેલ છે તે પણ તદન અસત્ય છે કેમકે શાસ્ત્ર એ ઇશ્વરીય આત્મા છે અને આત્માથીજ બનેલ છે તો ઇશ્વરને માનીએ તો તેમની આત્મા પણ માનવી જોઈએ; વળી શાસ્ત્ર એ એક અણીને વિષે ધર્મનીતિ અને જ્ઞાન બતાવનાર છે તેમ શાસ્ત્રને આધારે મનુષ્યોને ભક્તિપણું પ્રાપ્ત થાય છે. વળી પ્રાચીન વખતમાં સહુ શાસ્ત્ર વિદ્યમાન આચાર્ય ઉપાધ્યાયો હતા. અને હાલના વખતમાં આ વર્તમાનકાળે તેવા મહાન વિદ્વાન કોઈ પણ નથી અજ્ઞાત તેમણે બતાવેલ ઇસુખ્રીસ્ત તેપણુ કોણે દેખેલ છે ? નથી દેખેલ તો તે શા આધારથી માની સકશો ? શાસ્ત્ર આધારથીજ, માટે શાસ્ત્રને અવશ્ય કરી માનવાં જોઈએ ન માનીએતો પરમેશ્વરના ગુન્હેગાર થઈ ચુકીએ.

દાન પુત્ય કરવાથી અને ધર્મકથા સાંભળવાથી મુક્તિ ન મળે એ માનવું પણ દુરાચાર છે. દાન એટલે સુપાત્ર દાન કીધાથી પૂત્યોદય થાય છે અને ધર્મકથા સાંભળવાથી જ્ઞાનોદય થઈ વૈરાગ્ય દશા પ્રાપ્ત થાય છે અને વૈરાગ્ય દશાથી પાપોક્ષય થઈ અષ્ટકર્માનુ ક્ષોદન થાય છે અને મુક્તિપદ સંપાદન થાય છે તે સત્ય છે.

મુર્તિપુજન નહિ કરવું અને દરીસણ પણ નહીં કરવાં એ પણ તદન ભ્રષ્ટ્ર અને નાસ્તીકમત છે કેમકે કેટલાક ક્ષત્રી રાજાઓએ જૈનીપણું ધારણ કરી મુર્તિપુજન કીધાં છે. જે કે દેવચીર્ય રાજા, ચંદ્રજસા રાજા, ચક્રાકુધ રાજા, કુમારપાળ રાજા વીગેરે કેટલાક રાજા તથા કેટલાક કલ્પવાસી ઇંદ્રોએ મોટા ઉદ્ધાર કીધેલા છે તેમ ક્ષત્રી સુર્યવંસી

રાજા રામચંદ્રે અને પાંચ પાન્ડવે આખરે શ્રી સીધાચ-
ળના પર્વતે ઉદ્ધાર કીધાથી મુક્તિનિવાસ કીધોછે. બરત
રાજાએ અષ્ટાપદ નામે પર્વત ઉપર એવિસ પ્રતીમાઓનાં
રત્નમય પિંચ સ્થાપિત કીધાંછે જેના લીધે અત્યંત આ-
નંદ થામી મુક્તીપદ પામ્વાછે. વળી કહ્યું છે કે—

શ્લોક.

પાદંપવિત્રંકુરૂતિર્થગમનં હસ્તંપવિત્રંકુરૂદાનપુણ્યં ॥

મુલંપવિત્રંજિનરાજનામં રૂદયંપવિત્રંયદીજ્ઞાનસારં ॥૧॥

ભાવાર્થ—ન્યારે કોઈ તિર્થને વીશે ગમન કરી દરીયણ
કીધા સીવાય પગ પવિત્ર થતા નથી; દાનપુણ્ય કીધા સીવાય
હાથ પવિત્ર થતા નથી; પરમેશ્વરના નામનો ઉચ્ચાર કીધા
સીવાય મુખ પવિત્ર થતું નથી અને સાનદશા પ્રાપ્ત થયા
સીવાય રૂદય પવિત્ર થતું નથી.

પરમેશ્વર સર્વ બાપી એટલે સર્વ મુર્તિઓમાં બાપકછે
અનેક મુર્તિઓમાં મળી ઈશ્વરીપાત્રું એકજ છે પણ તે
ચોદ રાજાલોકના સઘળા બ્રહ્માંડમાં બાપી રહેલછે મુર્તિ-
પર વિશ્વાસ રાખીએ તો પરમેશ્વરજ છે એ વાત સત્ય છે
કેમકે કારણે કારણ નીપજે કારણ વીના કાર્ય નીપજતું
નથી તેમ મુર્તિવિના પરમેશ્વરનું જ્ઞાન પેદા થતું નથી મુ-
ર્તિમાં જીવ નહીં તે ખરું પણ મુર્તિમાં મંત્રઆવાહન કરી
પ્રતીષ્ઠા થઈ સ્થાપન થયાબાદ માનવા યોગ્યછે કેમકે પછી
મુર્તિને પાપાણપાત્રું કહેવા જરૂર રહેતી નથી અને પુણ
ભક્તી કરવા લાયક થાયછે. કોઈ વહેમી અને જંગલી મ-
નુષ્ય કહેછે કે મુર્તિ અને અન્ય પાપાણ માત્ર સરખાજ
છે માટે કોઈ ભિંત કે ઓસરી વાગેરેમાં કોઈ પાપાણ હોય
તો તેનાજ પુણ કરી એટલે મુર્તિપુજન થયું સમજવું એમ

મહામતિ એક મસ્કરીરૂપે જૈનમતિ સંગાયે વિવાદ ચલાવે છે પણ સહ સમજતા નથી કે સર્વ પાપાણુ સરખા હોતા નથી. અને દેવ મુન્દ્રા મુંકી અવર પાપાણુ પુજવા એ બહોજ કેમ ? જોમકે પુત્ર પુત્રી આપણું પેદા કીધેલ કૃણ છે તેમનો અન્ય ઠેકાણે વીહવા કેમ મળવીએ છીએ ? પોતાના ધરમાંજ બાઈ બેન પરણે તો શા દોષ છે ? હજારે સર્વને તનના અવયવો સરખા આપેલા છે કોઈને વધારે ઓછા આપેલા નથી છતાં કેમ નથી કરતા ? પણ તેમ નજ કરવું જોઈએ. જો તેમ કરીએ તો પરમેશ્વરના ગુન્હેગાર અને હજારી નીયમ વિરુદ્ધ ચાલ્યા કરીએ માટે તે ન બહો તેવીજ રીતે મુર્તિને મુંકી અન્યદેવની ઉપાસના કરીએ તો તે હજારી નીયમ વિરુદ્ધ છે તે બરાબર છે.

વળી તેહ સાહેબના બાપણમાં કેવામાં આળ્યું છે કે મુર્તિપુજનથી ઓત પરમેશ્વરપર ઓટતું નથી અને એકને દેખી બીજાનો ગુંણ કેમ માલુમ પડે ? અને શાકાર પદાર્થથી નીરાકારપણું પ્રાપ્ત થઈ પોછાણ થતી નથી, આ સઘળું બોલવું તદન અસત્ય છે કેમકે મુર્તિપુજનથી ઓત પરમેશ્વરપર લાગે છે અને એકને દેખી બીજાનો ગુંણ તુરત માલુમ પડે છે જો કે તલવાર યા ધારવાળું શસ્ત્ર નગ્ન કરી આપણા હાથમાં લીધાથી તેજ વસ્ત્ર આપણને તે શસ્ત્ર કોઈને મારવાનો યા કુંઘપણ ધા કરવાનો ધરાદો સેહેજ ઉત્પન્ન થાય છે વળી કોઈ લીંબુ યા આંબલી વીગેરે ખાટો પદાર્થ આપણા કરમાં લેઈ કાપી જોતાંજ એકાએક આપણા મ્હેમાંથી અમી (ચુંક) છુટે છે અથવા કોઈ બગ (પોતી) કે બીજે કોઈ કાંઈ રમણીક યુવતીની તરૂંમીર પેખી કામી પુરૂષોનાં મન રથીર ન રહેતાં કુંદર્પ ઉત્પન્ન થાય છે વીગેરે કેટલાક ઉદાહરણોથી બાણ્યું કે મુર્તિનું દરીશણ

કરી શાન્ત મનથી ધ્યાન લગાવતાં વૈરાગ્ય દશા પ્રાપ્ત થાય છે અને આપણું ચિત્ત નિરાકાર પરમેશ્વર પાસે ત્વરાથી જઈ પોહાયે છે માટે મુર્તિ એ એક જૈનમુંદ્રા અને પરમેશ્વર પર ચિત્ત લગાવવાને આલંબન છે કેમકે કારણ વિના કાર્ય ઉત્પન્ન થતું નથી. માટે અવરૂપ કરી મુર્તિને દૈવરૂપે માનવી જોઈએ.

વળી મહેરબાન પુણ્યમ સાહેબ કહે છે કે હમારા પ્રભુ યમુમસીહ પરમેશ્વરની જમણી બાજુએ બેસી વકીલાત કરે છે અને તેજ મનુષ્યોને તારનાર છે. આ બોલવું દેખીતુંજ અસંભવિત છે કેમકે ખુદ પરમેશ્વર તો નહીં પણ વકીલ તરીકે હજારેક ધ્યામસીહ છે તેવું પોતે કબુલ કરે છે તો ધથુને બદલે ધથુના પણ ઉપરી જે પરમેશ્વર તેમને બજવા એ કેવી સારી વાત છે ? જેમકે જેટલું રાજનું પ્રબળ અને થતું કામ તેટલું પ્રધાનથી બનેજ કેમ ? માટે એ બોલવું આ સુસજનોએ માનવું નજ જોઈએ.

આ ફુનીઆમાં સર્વ લોક પોતપોતાના વ્રથા મતો ખડા કરી ખરી મતલબ ઉપર ધ્યાન ન આપતાં નકામા પ્રયત્નમાં ફસાઈ ગયા છે. જેમકે બોધમતિ જીવને ક્ષણભંચર કહે છે; મીમાંસીક કર્મને કરતા માને છે; સાંખ્યમતિ જીવને કર્મ રહીત માને છે. એમ અનેક તરેહના જુદા મત ખડા કરી ભાળા લોકોને ફસાવે છે એવા ડગલોકો આ ફુનીઆમાં ધણાજ છે પણ સુત પુરષો હશે તે આવા ડમ લોકોથી નહીંજ ફસાએ એમ ધારું છું.

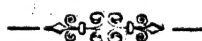
બાદ હવે આ બાબણ બંધ રાખી એટલીજ અરજ કરું છું કે સર્વ સભાસદોએ કોઈપણ અન્યદૈવની ઉપાસનામાં ન લોભાતાં અરીહંત દૈવ પરમાત્માની સેવા બક્ષીમાં અતી લયલીનપણું પ્રાપ્ત કરશો એમ મારી ખાસ સુચના છે એજ વિનંતી.

તથાસ્તુ.

સર્વ સમાસદો—(જૈનમતિ ઊંચા સ્વરથી) સાખાથ—સાખા-
થ—સાખાથ છે જ્યદતજીને આ વસ્ત્રે આપણા જૈનમ-
તની ઘણીજ ઉત્તરી યજ્ઞે જેના લીધે અમે અત્યંત
હાવંત થઈ આપને આ માનપત્ર આપીએ છીએ તે ગ્ર-
હણુ કરશે કે જેથી અન્યને પણ આવી રીતે જૈનમતનો
વિવાદ ચલાવી કૃતેહ કરવાને ઉત્સાહકપણું પેદા થાય
તથાસ્ત.

પુરવણી—આવી સાખાશીની અને ધામધુંમની તાળીઓ
પડતાં અવર મતવાળા જે લોક હતા તેમનું કંઠપણ ન
આત્રતાં ઘણીજ શરમ અને દિલગીરીની સાથે પોતાનાં
મહો છુપાવી ચાલ્યા જાય છે બાદ સર્વ સભાવીસજ્જન થઈ
જતાં વિદુષક તથા જ્યદંત પોતપોતાના મુકામે જઈ ઉમેશ
પોતાના સહકુટુંબમાં મસયુજ રહે છે—

ગ્રંથકર્તા વિષે.

અંતરબાપિકા દોહરા.

સાહેબ સર્વ ઉત્સાહથી જિનવાંણી ધરે ચિત્ત;
હાલ પ્રવર્તન સમયમાં જીનસમો નહિં મીત. ૧
જીહાં દેશ મારૂ સ્થળ મોમ જન્મ સોજત;
જીમ સંવત આગણીસને જન્મ પાવીસે સત. ૨
વિદજન દીજકુળ પણ કર્યું મુકામ આ ડામ;
નગ્રમનોહર રાધીકા હમ કટુમતી ગચ્છનામ. ૩
યહાં ગ્રંથ પુરાણ રચ્યો છાયો હર્ષ અપાર;
ચંદ્ર રવિ તપતાં લગી રાખો ગ્રંથ આ સાર. ૪

દલન કરી સહુ દોષને મત્ર ધરી જનરાય;
 વ્રથ ગુરુ શુપશાયથી માવ ખહુલ તન ધાય. ૫
 ધર્યો જન્મ આગણીસને રૂમ અષ્ટાદશ વર્ષ;
 શ્રી ગુરુતણા પશાયથી ચંત વિચારી સર્સ. ૬
 ધરી ધ્યાન ઉલ્લાસથી દહન કરી મતિ હિંન;
 નમન કરી જનરાજને જીમ અક્ષય સુખલીન. ૮
 જૈનધર્મ ધારી રહ્યો ભોજન જાત્ય ગણાય;
 માશ્વિનકુળમાં દીજ રહ્યો એહ વિપરીતી જણાય. ૯

ग्रंथकर्ता: समयः

श्लोक.

संवत् आंक मेक वर्षे, मिति श्रंद्रं वेद्यति;

श्रुचिमाश द्विती दीग्म, सप्तवार्य प्रति पूर्णती:

